

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õppekava

Karola-Sandra Kollom

**KAPITALIDE KONVERSIION TSIVIIL- JA MILITAARVÄLJA VAHEL
AJATEENIJATE KÄSITLUSES, AJATEENIJATE KOMPLEKSUURINGU NÄITEL**

Magistritöö

Juhendaja: Tiia-Triin Truusa, MSW

Tartu 2020

Käesolevaga kinnitan, et olen koostanud magistritöö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, olulised seisukohad, kirjandusallikad ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Karola-Sandra Kollom

25.05.2020

ABSTRACT

Conversion of capitals between military- and civilian fields through the eyes of conscripts.

The aim of this thesis is to describe, which capitals can be converted between military- and civilian fields through the eyes of conscripts. Every year, men between the ages of 17-27 must go through compulsory military service that lasts from 8 to 11 months. Compulsory military service is very important because conscripts get new experiences and knowledge, they learn different skills to defend their country in case of a threat to our national security. After conscription, those who have been through it become reservists. Estonian armed forces are reserve and conscription based and it is the same in Lithuania, Denmark, Finland and Norway (Laanepere, Truusa, Cooper, 2018).

My study is based on capital and field theory by Bourdieu. Throughout this study I made references to my bachelor thesis "Skills and experiences acquired throughout conscription, their conversion into civilian life".

This thesis is a qualitative research with descriptive statistics. I analysed two open-answer questions from a survey amongst conscripts.

The main research questions and results:

Which kind of skills and knowledge, acquired on the civilian field, do conscripts find important to convert into the military field? Answers can be divided into two different groups - practical and social skills and knowledge. Practical skills and knowledge consisted of skills and knowledge of house chores, knowledge acquired in school, education, driving skills and driving licence, physical form, survival skills in the nature etc. Social skills and knowledge consisted of: discipline, teamwork skills, knowledge and experience in leadership, communication skills etc.

Which kind of skills and knowledge, acquired on the military field, do conscripts find important to convert into the civilian field? Practical skills and knowledge: house chores, driving skills, driving licence, survival skills in the nature, medical skills and knowledge etc. Social skills and knowledge: discipline, teamwork, leadership, communication skills etc.

What are the connections between valued skills and knowledge coming into the military field and leaving the military field? Many of the valued skills and knowledge at the beginning of compulsory military service and the end of it are the same. Respondents bring out more skills and knowledge coming into the military field.

What are the differences between different types of conscripts? Although there are four different types of conscripts and some conscripts, that did not fit into any of the four types, I must say that in this thesis there were not any significant differences.

Key words: conscripts, conscription, military field, civilian field, Bourdieu, capitals, conversion of capitals

Sisukord

ABSTRACT	3
SISSEJUHATUS.....	7
1. TEOREETILINE RAAMISTIK.....	10
1.1. Kapitalid	10
1.1.1. Majanduslik kapital.....	10
1.1.2. Kultuuriline kapital.....	11
1.1.3. Sotsiaalne kapital.....	13
1.1.4. Sümboolne kapital	14
1.2. Väli.....	14
1.3. Kapitalide konversioon	16
1.4. Militaarpärand.....	17
2. UURIMUSE KONTEKST.....	18
2.1. Ajateenistusse asumine.....	18
2.2. Vabatahtlikkuse alusel ajateenistusse astumine	19
2.3. Sissetulek ajateenistuse jooksul	19
2.4. Ajateenistuse lõpp	20
2.5. Ajateenija neljane jaotus.....	21
Probleemipüstitus	22
3.METODOLOOGIA	25
3.1. Uurimismeetod	25
3.2. Andmekogumismeetod.....	25
3.3. Valimi kirjeldus	26
3.4. Analüüsi käik	27
3.5. Eneserefleksioon.....	29
4. TULEMUSED.....	30
4.1. Kirjeldav statistika.....	30
4.1.1. Omandatud oskuste ja teadmiste konversioon tsiviilväljalt militaarväljale	30
4.1.2. Militaarväljal omandatud oskuste ja teadmiste konversioon tsiviilväljale.....	33
4.2. Teemaatilise analüüsi tulemused	37
4.2.1. “Millistest tsiviilelus omandatud oskustest/teadmistest võib Teil ajateenistuse edukaks läbimiseks kasu olla?”	37
4.2.2. “Millistest ajateenistuses omandatud oskustest/teadmistest võib Teil tsiviilelus kasu olla?”	45

5. ARUTELU	52
5.1. Kehastunud kultuuriline kapital	52
5.2. Institutsionaliseeritud kultuuriline kapital	57
5.3. Muud kapitalid	58
KOKKUVÕTE JA SOOVITUSED	60
KASUTATUD KIRJANDUS	63

SISSEJUHATUS

Igal aastal asub ajateenistusse noori inimesi, kelle järgmised kaheksa või üksteist kuud mööduvad militaaralast väljaõpet saades. Ajateenistusse asutakse aega teenima nii kutse alusel kui ka isikliku avalduse alusel. Kasearu (2018) toob välja, et isikliku avalduse alusel ajateenistusse tulijate arv on aastate jooksul suurenenud ning ajateenistuse jooksul loodetakse saada oskusi, millest oleks ka tsiviilelus kasu. Ometigi leidsid Truusa ja Talves (2018), et mitmed ajateenijad võivad pidada ajateenistust elutee katkestuseks.

Ajateenistuses saadakse uusi teadmisi, oskusi ja kogemusi, millest võib kasu olla ka edasises elus, näiteks autojuhiload ning meditsiinalased teadmised. Ajateenistuses aga võivad kasuks tulla tsiviilelust omandatud teadmised ja oskused. Leidub artikleid, kus analüüsitakse kapitale militaarväljal ja nende konversiooni tsiviilväljale, kuid puuduvad uuringud, kus käsitletakse kapitalide omandamist ning nende konversiooni militaar- ja tsiviilvälja vahel ajateenijate enda arvamuse põhjal. Oluline on teada saada, milliseid oskusi ja teadmisi peavad ajateenijad ise vajalikuks kaasa võtta tsiviilelust ajateenistusse ning hiljem ajateenistusest tsiviilellu. Seeläbi saame näha omandatud kapitale, mida on võimalik kahe välja vahel konverteerida ajateenijate endi arvamuse põhjal. Näidates inimestele, et ajateenistuses on võimalik omandada kapitale, mis tulevad kasuks ka tsiviilväljal, saame ajateenistust muuta noorte silmis atraktiivsemaks ning näidata, et tegemist pole raisku läinud ajaga.

Leian, et antud hetkel ei pöörata Eestis piisavalt tähelepanu kapitalidele ning nende konversioonile militaar- ja tsiviilvälja vahel. Sellele enama tähelepanu pööramine ning vajalikkuse esile toomine võiks tõsta Eesti noorte motivatsiooni ajateenistusse minekul, kui nad näevad, et saavad kasutada ajateenistuses tsiviilelus omandatud ning ka ajateenistusest lahkudes on neil võimalik tsiviilväljale konverteerida teenistuse jooksul omandatud kapitalid. Ühtlasi looks selline arusaam tugevama silla ajateenistuse ja reservteenistuse vahel ning aitaks mõtestada riigikaitset kui elukestvat tegevust.

Magistritöö lähtub minu bakalaureusetööst “Ajateenistuse jooksul omandatud oskused ja kogemused, nende konversioon tsiviilellu”. Kahe töö erinevuseks on andmekogumisviis - bakalaureusetöös viisin läbi viis süvaintervjuid, antud magistritöös keskendun 2018. aastal ajateenistusse asunud isikute seas läbi viidud ajateenijate kompleksuuringu vastuste

analüüsimisele. Kasutan ajateenistuse alguses ja lõpus teostatud uuringust neid küsimusi ja vastuseid, mis on olulised antud töö raames.

Teoreetilise raamistikuna kasutan, nagu bakalaureuse tööski, Bourdieu kapitalide ja väljateooriat, analüüsin omandatud kapitale ning nende konversiooni militaar- ja tsiviilvälja vahel.

Magistritöö eesmärk on kirjeldada, millised kapitalid on ajateenijate arvates konverteeritavad militaar- ja tsiviilvälja vahel. Kirjeldamise käigus esitatakse detailne ülevaade erinevatest nähtustest, iseärasustest või seaduspärasustest, mis esinevad gruppides või populatsioonides (Blaikie, 2009).

Eesmärgi saavutamiseks olen püstitanud järgmised uurimisküsimused:

1. Milliste tsiviilelus omandatud oskuste ja teadmiste konverteerimist ajateenistusse peavad ajateenijad oluliseks?
2. Milliste ajateenistuses omandatud oskuste ja teadmiste konverteerimist tsiviilellu peavad ajateenijad oluliseks?
3. Millised on seosed militaarväljale sisenemisel ja väljumisel väärtustatavate teadmiste ja oskuste vahel?
4. Millised on erinevused ajateenijate tüüpide lõikes?

Töö teoreetiliselt osas seletan lahti Bourdieu kapitalid ja väljateooria ning kirjeldan uurimuse konteksti. Teoreetilisele osale järgneb empiiriline osa, kus kirjeldan meetodikat ning esitan temaatilise analüüsi koos kirjeldava statistikaga. Analüüsin respondentide vastuseid, keskendudes praktilistele oskustele ja teadmistele ning sotsiaalsetele oskustele ja teadmistele. Analüüsi tulemused seon aruteluga Bourdieu kapitalide ja väljateooriaga; uurimuse konteksti ja oma bakalaureusetöö tulemustega.

Soovin tänada Kaitseväge Akadeemiat ja Strateegilise Jätkusuutlikkuse Kompetentsikeskust koostöö ning andmete jagamise eest. Tänan oma juhendajat Tiia-Triin Truusat. Tänan oma retsensenti Taavi Laanepere õiglase ning konstruktiivse kriitika eest. Lisaks tänan Kairi Kasearut, Eliiset ja Annikat nõuannete ja abi eest. Samuti tänan oma sõbrannasid ja

kursusekaaslasi moraalse toe eest. Tänan ka oma perekonda ja lähedasi, kes mind motiveerisid ning mulle sellel teekonnal kaasa elasid.

1. TEOREETILINE RAAMISTIK

1.1. Kapitalid

Terminit „kapital“ võib mõista erinevalt. Selleks võivad olla nii esemed, raha, omandatud oskused ja teadmised kui ka inimesed. Kapitalid jagunevad majanduslikuks, kultuuriliseks, sotsiaalseks ja sümboolseks kapitaliks. Kõikidel kapitalidel on erinevatel väljadel erinev väärtus (Laanepere jt, 2018). Kõige enam on Prantsuse sotsioloog Pierre Bourdieu pööranud tähelepanu kultuurilisele kapitalile, tuues välja koguni kolm erinevat alatüüpi: kehastunud, objektiviseeritud ja institutsionaliseeritud kultuuriline kapital (Bourdieu, 1986; Moore, 2008).

1.1.1. Majanduslik kapital

Bourdieu'le tuginedes on majandusliku kapitali puhul tegemist materiaalsete esemetega, mida on võimalik vahetult rahaks konverteerida ja välja tuua omandiõiguse vormis (Bourdieu, 1986), kuid eeskätt on tegemist rahaliste ressursside kogumiga (Käärrik, 2013). Käärrik (2013) väidab, et Bourdieu ei pea majandusliku kapitali põhjalikku lahtiseletamist vajalikuks, sest see on kõige kergemini mõistetavam kapital. Käärriku (2013) sõnul on majandusteadlased, nt Marx, pidanud majanduslikku kapitali ühiskonna elus määravaks teguriks.

Inimeste elu võib olulisel määral mõjutada see, kui olude sunnil muutuvad majandusliku kapitalina mõistetavad rahalised ressursid väiksemaks. Militaarväljal nähakse majanduslikku kapitali ajateenistuse või reservteenistuse vaates vähemääravana ja osaliselt ehk ka vähem kasulikuna kui teistel väljadel, kuna kantakse ühesuguseid riideid ja elatakse samades tingimustes, süüakse peasjalikult sama toitu jne (Laanepere jt, 2018). Bakalaureusetöös “Ajateenistuse jooksul omandatud oskused ja kogemused, nende konversioon tsiviilellu” (Kollom, 2018) oli kõigi kapitalide hulgast majanduslik kapital ainus, mida uuringus osalejad intervjuudes ei maininud. Ometi võib Laanepere jt (2018) väitel Eesti ajateenijate majanduslik olukord tihti halveneda ajateenistuses viibimise ajal. Eriti võib majanduslik olukord halveneda kui kutsealusel on kodus perekond või teised ülalpeetavad, kes tema sissetulekust sõltuvad (Laanepere jt, 2018).

Rääkides majanduslikust kapitalist kui esemetest, mida on võimalik rahaks konverteerida, siis nende esemete puhul võib olla seos ka kultuurilise kapitaliga. Võttes näiteks suurepärase

maali, siis on võimalik, et tegemist on ka rahalises väärtuses hinnalise taiesega, kuid nähes selles sümbolset väärtust, võib seda vaadelda ka kui sümbolset ja kultuurilist kapitali (Bourdieu, 1986).

1.1.2. Kultuuriline kapital

Militaarväljal nähakse kultuurilist kapitali rohkem kasutoovana kui majanduslikku kapitali (Laanepere jt, 2018). Nagu eelpool mainitud, jaguneb kultuuriline kapital järgmiselt: kehastunud kultuuriline kapital, objektiveeritud kultuuriline kapital ja institutsionaliseeritud kultuuriline kapital (Bourdieu, 1986; Käärik, 2013). Vastupidiselt majanduslikule kapitalile on Kääriku (2013) sõnul Bourdieu kultuurilisele kapitalile erilist tähelepanu pööranud.

1.1.2.1. Kehastunud kultuuriline kapital

Kehastunud kultuurilise kapitali alla kuuluvad omandatud oskused ja teadmised, mis peale omandamist on isikul pikaajaliseks dispositsiooniks (ingl *disposition*) kehalisel ja vaimsel tasandil (Bourdieu, 1986). See tähendab, et inimesel võivad omandatud oskused ja teadmised pikalt olemas ning kasutusel olla, kuid see ei garanteeri nende kapitalide püsimist, need võivad ajaga hääbuda. Siia alla käivad keelepruuk, käitumis- ja tarbimisviisid, muskulatuur (ingl *musculature*), mida ei ole võimalik kellelegi lihtsalt edasi anda või kinkida, kuna seda on vaja omandada (Bourdieu, 1986; Käärik, 2013). Militaarväljal on kehastunud kultuuriliseks kapitaliks teadmised, füüsilised oskused, släng, militaarterminid ja militaarväljale kohane käitumine (Laanepere jt, 2018), nt alluvus ülematele (Cooper jt, 2017). Lisaks omandatakse militaarväljal teadmisi relvakasutusest, meditsiinilisi oskusi ning metsas ellu jäämise ja orienteerumise oskusi. Kehastunud kultuurilise kapitali omandamine võtab aega, mida peab iga isik kapitali omandamise eesmärgil endale võtma (Bourdieu, 1986). Ometi on võimalik kehastunud kultuurilist kapitali varjatul kujul edasi pärandada perekonnas, teadmiste ning oskuste õpetamise kaudu (Käärik, 2013). Bourdieu (1986) sõnul on kehastunud kultuurilise kapitali omandamiseks vaja küll pingutada, kuid seda tuleks võtta investeringuna edaspidiseks eluks. Selleks, et inimene näeks pingutust investeringuna, peab ta nägema aega, mis kulub kapitali omandamisele pigem positiivse väärtusena, mitte raisatud ajana (Bourdieu, 1986). Mida rohkem tunneb inimene, et on kasu saanud militaarväljal omandatud oskustest,

seada suurem on tema militaarpäränd ning see omakorda soodustab reservteenistuses osalemist (Laanepere jt, 2018).

1.1.2.2. Objektiveeritud kultuuriline kapital

Objektiveeritud kultuurilise kapitali puhul on tegemist materiaalsete asjadega, mida on võimalik edasi anda. Tegemist on selliste kultuuriliste väärtustega nagu näiteks raamatud, pildid, instrumendid, kunstiteosed, masinad jne (Bourdieu, 1986; Käärrik, 2013). Edasi andmise puhul on materiaalsed asjad vaid jälg ning mälestus esemetest ning inimestest (Bourdieu, 1986). Kehastunud kultuurilise kapitali olemasolu hõlbustab objektiveeritud kultuurilise kapitali kasutamist (Bourdieu, 1986; Käärrik, 2013). Näiteks võib olla inimesel olemas klaver ning ta võib seda mängida vajutades erinevaid klahve, kuid selleks, et saaks klaverit mängida nii, et kõlaksid kaunid meloodiad, on enne vaja õppida klaverit päriselt mängima. Militaarvälja puhul võib näiteks tuua selle, et relva omamine või isegi selle käsitlemisoskus ei tähenda koheselt oskust üksusena võidelda. Selleks on vaja omandada oskusi alates üksikvõitleja oskustest kuni rühmataseme manöövrini välja.

Objektiveeritud kultuuriline kapital võib olla hinnatud ning laieneda ühelt inimeselt suuremale grupile inimestele ja väljale. Militaarväljal saab võtta objektiveeritud kultuurilise kapitalina ajateenijate omandis olevaid esemeid, nt relvad, amuletid, raamatud ja pildid (Laanepere jt, 2018). Ühel väljal olev objektiveeritud kultuuriline kapital võib jääda teisel väljal tegutsevatele inimestele mõistmatuks ning seega teisele väljale kapitali konversiooni ei toimu (Bourdieu, 1986). Samuti ei toimu konversiooni, kui inimene ise ei oska omandatud kapitale mõtestada nii, et ta näeks neist tulu ka mõnel muul väljal.

1.1.2.3. Institutsionaliseeritud kultuuriline kapital

Institutsionaliseeritud kultuuriline kapital on kolmas kultuurilise kapitali liik. Sinna alla kuuluvad kvalifikatsioonid ja sertifikaadid, millega teatud institutsioonid kinnitavad, et sertifikaadi omanik vastab määratud standarditele ning tal on olemas kehastunud kultuuriline kapital ehk teadmised ja oskused, mis tõstavad inimese väärtust, tema asutusväarsust ja kompetentsi (Bourdieu, 1986). Lisaks võime institutsionaliseeritud kultuurilise kapitali alla liigitada ka haridust tõendava dokumendi ning autojuhiloa. Militaarvälja

institutsionaliseeritud kultuuriliseks kapitaliks on kvalifikatsioonid, auaste ja positsioon (Laanepere jt, 2018). Omandatud kvalifikatsioon annab võimaluse võrdluseks teistega ning edu korral on võimalik olemasolev kvalifikatsioon kõrgema vastu vahetada (Bourdieu, 1986).

1.1.3. Sotsiaalne kapital

Bourdieu (1986) sõnul on sotsiaalne kapital nii olemasolevate kui ka potentsiaalsete ressursside kogumik, mis on seotud kuulumisega mingisse võrgustikku või inimeste gruppi. Tähelepanu tuleb juhtida sellele, et sotsiaalse kapitali mõiste ei muutuks üldkasutatavaks sõnaks, viitamaks kõigele, mis on sotsiaalne (Lin, Fu, Hsung, 2008). Sotsiaalne võrgustik on rajatud vastastikusel tunnustusel ning selle taastootmiseks on vaja taaskord kinnitada vastastikust tunnustust (Bourdieu, 1986; Käärrik, 2013; Lin, 2008). Sotsiaalsest kapitalist osa saamiseks peavad kõik liikmed omalt poolt panustama. Kõigil grupi liikmetel on ligipääs kollektiivsele kapitalile ning see eeldab omapoolse kapitali olemasolu (Bourdieu, 1986; Käärrik, 2013). Näiteks võib tuua meeskonnatöö: igal meeskonnaliikmel on vaja täita oma roll selleks, et meeskond toimiks edukalt. Kui kõik osapooled annavad oma panuse, siis tugevdab see neid ühtse tiimina ning toetab sotsiaalse kapitali teket. Sotsiaalne kapital on oluline info vahetamiseks, mis omakorda annab aimu potentsiaalsetest võimalustest ning valikutest, mis ilma sotsiaalse suhtluseta jääksid avastamata ja kasutamata (Lin, 2008). Olukorras, kus inimesed omavahel konkureerivad, võib ühe inimese tugev sotsiaalne kapital tähendada talle endale küll edu, kuid teistele ebaedu (Erickson, 2008).

Uuringud sotsiaalsest võrgustikust on tähelepanuta jätnud sotsiaalse kapitali uurimise ekstreemsetes olukordades (Hurlbert, Beggs, Haines, 2008). Näiteks ajateenistuses võib ette tulla nii keerulisi kui ka ekstreemseid olukordi, kus tuleb koos oma kaaslastega hakkama saada. Mida rohkem üksteist toetatakse ja aidatakse, seda tugevamaks omavaheline võrgustik kasvab (Wellman ja Frank, 2008). Militaarvälja tugev sotsiaalne kapital on väga oluline, kuna üksus tegutseb koos ning ülesannete lahendamisel ja keerulistes olukordades on üksteist vaja (Laanepere jt, 2018). Mida tugevam on sotsiaalne kapital, seda tõenäolisemalt abistavad grupi liikmed üksteist nii igapäevaselt kui ka hädaolukorras (Wellman ja Frank, 2008).

1.1.4. Sümboolne kapital

Sümboolne kapital võib olla nii majanduslik, kultuuriline kui ka sotsiaalne. Seda sel juhul kui antud kapital on hinnatud ja väärtustatud ning inimesed näevad seda sümboolsena (Bourdieu, 1986; Laanepere jt, 2018). Käärrik (2013) leiab, et Bourdieu kapitalide teooria kogukontseptsiooni jaoks on sümboolse kapitali näol tegemist asendamatu väärtusega. Bourdieu ise aga arvab vahel sümboolse kapitali põhikapitalide hulgast välja (Käärrik, 2013). Militaarväljal on sümboolne kapital suur väärtus, mis viitab prestiižile, mida võidakse inimesele omistada läbi teiste kapitalide omanise (Cooper, Caddick, Godier, Cooper, Fossey, 2018). Laanepere jt (2018) sõnul võivad militaarväljal olla mõned üksused, kus soovitakse rohkem olla kui teistes. Tuleb ka silmas pidada, et sümboolne kapital võib olla erinev üksuste vahel (Laanepere jt, 2018). Sümboolse kapitali alla militaarväljal kuulub ka sümboolika vormiriietusel, mille järgi on ära tuntav positsioon militaarhierarhias, mis näitab autoriteeti (Cooper jt, 2017).

Minu uuring keskendub eelkõige kapitalidele ja nende konversioonile, kuid konversiooni paremaks mõistmiseks annan järgnevalt ülevaate väljast kui teoreetilisest kontseptsioonist.

1.2. Väli

Thomsoni (2008) sõnul oli Bourdieu jaoks väli (ingl *field*) sotsiaalne ala, millest ta rääkis, tuues näiteks jalgpalli mängu. Benson (1999) ja Thomson (2008) töid välja, et Bourdieu näeb ühiskonda väljadeks jaotatuna, kus on järgimiseks oma reeglid, oma väärtused ning oma spetsiifilised kapitalid, mida hinnatakse. Väljad eksisteerivad teineteisega paralleelselt ning iga väli koosneb omakorda väiksematest väljadest (Thomson, 2008). Näiteks jaguneb militaarväli omakorda väiksemateks alaväljadeks nagu õhuvägi, merevägi, maavägi, sõjaväepolitsei, meditsiiniteenistus jne. Kõik alaväljad jagunevad veelgi, näiteks maavägi jaguneb 1. ja 2. brigaadiks ning mõlema brigaadi siseselt on omakorda väiksemad alajaotused. Seega on lisaks mitme välja omavahelisele analüüsimisele võimalik võrdlevalt uurida ka ühe välja väiksemaid alaväljasid (Marchetti, 2005). Nii nagu jalgpallimängus, on ka sotsiaalsel väljal igal inimesel ja institutsioonil oma kindel positsioon, kus nad tegutsevad ning nende tegevustel on kogu suure ala ulatuses piirid (Thomson, 2008). Kõigist sotsiaalsel väljal asetsevatest inimestest või institutsioonidest on need, kellel juba “mängu alguses”

eksisteerivad teatud kapitalid, eelisseisus, sest suudavad kapitale kiiremini juurde koguda ning liikuda kaugemale, olla teistest edukamad (Thomson, 2008).

Kõik väljad erinevad üksteisest. Põhiline, mis neid eristab, on see, milliseid kapitale nendel väljadel väärtustatakse (Benson, 1999). Inimesed ei kuulu vaid ühte kindlasse välja, vaid võivad kuuluda samaaegselt mitmesse erinevasse välja ning nende väljade vahel toimub liikumine (Thomson, 2008). Bourdieu arvamuse järgi on majanduslik ja kultuuriline kapital kõige olulisemad kapitalid sotsiaalsel väljal (Thomson, 2008). See võib olla tingitud asjaolust, et ilmselt on nii majanduslik kapital kui ka kultuuriline kapital kõige kergemini konverteeritavad väljade vahel ning teisteks kapitalideks. Vaatamata sellele, et mõlemad kapitalid koos annavad suured eelised erinevatel väljadel, annab majanduslik kapital rohkem staatust ja võimu (Thomson, 2008). Omandatud kapitalid ühel väljal võivad olla teisele väljale konverteerimiseks ka liiga spetsiifilised (Cooper jt, 2018). Militaarvälja ja tsiviilvälja puhul võib välja tuua mitmeid erinevusi. Näiteks võib tsiviilväli oma vabadusega tunduda militaarväljal olevast struktureeritusest ahvatlevam (Cooper jt, 2018). Tsiviilväljal on võimalus vabamalt ringi liikuda ning teiste inimestega suhteid luua.¹ Militaarvälja spetsiifikast lähtuvalt on eriliselt oluline luua ja hoida häid suhteid ja usaldust just eelkõige oma üksusega, sest sellest võivad sõltuda inimeste elud. Samuti on militaarväljal liikumine üksuste vahel piiratud, seetõttu ei saa ajateenistuses valida neid inimesi, kellega suhteid luua, vaid tuleb suhelda peamiselt oma üksuse liikmetega ja kõigi teistega, kellega tarvis. Tsiviilväljal võib olla tööalaselt sama lugu, kuid eraelus jääb igale inimesele vabadus ise otsustada, kellega ta soovib suhteid luua või mitte. Väljade uurimisel on keeruliseks kohaks piiride seadmine. Bourdieu on tähelepanu juhtinud sellele, et välja piirid on tihti hägusad ning tänu sellele võib tekkida küsimus, et kus üks väli lõppeb ning kui kaugemale tema mõju ulatub (Thomson, 2008). Näiteks võib militaarväli ajutiselt laieneda nii suurõppustel nagu SIIL, kus tegevus toimub muuhulgas ka tsiviilelanikkonna keskel ja kindlasti relvastatud konflikti või sõjaolukorras. Thomson (2008) toob välja, et väljateooria keskendub rohkem väljade taastootmisele ning vähem nende suutlikkusele muutuda. Lisaks võib probleeme tekitada see, et väljasid ning omakorda nende alla kuuluvaid väiksemaid väljasid on väga palju, näiteks haridus kui väli, koosneb erinevatest haridustasemetest ning haridusasutuse liikidest kui eraldi väljadest (Thomson, 2008). Bourdieu on soovitanud uurida väljasid, kuna uued teadmised

¹ Märkena tuleb tõdeda, et Eestis on hakatud võimaldama ka ajateenijatel rohkem veeta aega üksuse territooriumilt väljas, kuid seda rohkemal määral alles 2019. aastast alates.

väljade kohta on alati vajalikud (Thomson, 2008). Seda põhjusel, et väljad on pidevas arengus, näiteks ei saa öelda, et militaar- või tsiviilväli on täpselt samasugune nagu 20 aastat tagasi. Väljal on toimunud aja jooksul palju erinevaid muutuseid ning nendel muutustel on oluline silma peal hoida. Väljade muutuseid on oluline jälgida ning uurida selleks, et mõista, kuidas kapitalide konverteerumisvõime väljade vahel võib ajas muutuda. Väli võib aja möödudes nii suureneka kui ka väiksemaks muutuda, samuti võivad erinevatel aegadel omada kapitalid ühel väljal täiesti erinevaid väärtuseid, täpselt nii nagu momendil on vajadus. Ka ühe suure välja alaväljadelt võib olla kapitalide konverteerumisvõime erinev. Näiteks suudab tõenäoliselt ajateenistuse jooksul IT-valdkonnas tegutsenud isik IT oskusi tsiviilvälja või tsiviilis IT-sektorisse paremini ümber konverteerida kui mõnes muus üksuses aega teeninud isik. Tsiviilväljal on väga suur hulk erinevaid alavälju ning militaarväljal omandatud kapitali võib olla mõnda tsiviilvälja alavälja lihtsam konverteerida kui mõnda teise. Näiteks võib olla militaarväljal omandatud kapitalide konversioon lihtsam sisejulgeoleku alaväljale, kus toimetavad politseiametnikud, vanglateenistus ja päästeamet. Järgnevalt annan ülevaate Bourdieu kapitalidest ning nende eripäradest.

1.3. Kapitalide konversioon

Kapitale on võimalik konverteerida nii ühelt väljalt teisele kui ka ühest kapitalist teise. Kapitalide konverteeritavus on oluline, et kapitali uuesti toota (Bourdieu, 1986). Kapitale saab eristada teineteisest selle järgi, kui lihtne on neid üle kanda ühelt väljalt teisele (Bourdieu, 1986). Kõiki väljal olevaid kapitale ei ole aga võimalik konverteerida, sest need ei pruugi teise välja sobida (Cooper jt, 2018). Ühel väljal võib kapitalidel olla küll oma väärtus, kuid teisel väljal võib tekkida olukord, kus kapital on n-ö “väärtusetu”. Militaarväljal omandatud kapitale tuleks väärtustada, sest nende edukas konversioon tsiviilväljale võib olla tähtis positiivse militaarpärandi kujunemisel (Laanepere jt, 2018). Mõned oskused militaarväljal on lihtsasti konverteeritavad, nt C-kategooria juhiluba, meditsiini ja IT oskused, distsipliin ning juhtimisoskused ja ellujäämisoskused (Laanepere jt, 2018). Konverteeritavad sümboolseks kapitaliks on ka ajateenijatele antud esemed, teenistuse jooksul tehtud pildid ja videod ning omandatud võrgustik (Laanepere jt, 2018). Militaarväljalt tsiviilväljale saab konverteerida omakorda juba sümboolse kapitali väärtust. Kui ajateenistus oli negatiivne kogemus, siis kandub tsiviilväljale ka sümboolse kapitali negatiivne väärtus ning soovitakse militaarväljalt

eemale hoida. Militaarväljal saadud sotsiaalset kapitali on lihtne tsiviilväljale konverteerida, kui suudetakse luua rühmasisesene ühtsus, mis omab kõrget väärtust (Laanepere jt, 2018).

Laanepere jt (2018) väidavad, et kuigi esmalt võib see tunduda keeruline, saab tsiviilväljale sotsiaalseks kapitaliks konverteerida militaarväljal omandatud kehastunud kultuurilise kapitalina omandatud slängi ja käitumist. Militaarväljale omaste terminite kasutamine võib anda signaali ka teistele ajateenistuse läbinutele, et neil on ühine taust, millest omavahel rääkida (Laanepere jt, 2018).

1.4. Militaarpäränd

Kõige meeldejäavamad sündmused, mida militaarväljal tegutsevad inimesed militaarväljal kogevad ja kapitalid, mida nad akumulierivad, moodustavad teenistuses olijate militaarpärändi (Cooper jt, 2017; Cooper jt, 2018). Samamoodi võivad ka ajateenijad oma teenistuse jooksul omandatud kapitalidest ning kogemustest militaarpärändi kaasa saada. Laanepere jt (2018) leiavad, et kultuurilise, sotsiaalse ja sümbolse kapitali omandamine aitab luua ajateenijatel militaarpärändit. Militaarpäränd on kestev, seda hoiavad elavana militaarväljalt lahkunud isikute meenutused ja mälestused oma meeldejäavamatest seikadest teenistuses (Cooper jt, 2017). Ajateenistuse läbimise järgselt reservõppusele minnes aitab militaarpäränd militaarväljal taaskord kohaneda (Laanepere jt, 2018).

2. UURIMUSE KONTEKST

2.1. Ajateenistusse asumine

Eesti 17 - 60-aastased mehed on kaitseväekohuslased, kellele tuleb täita kaitseväekohustust (Riigikaitstes osalemisest, 2017). Kaitseväekohuslaseks saamisel teavitab Kaitseressursside Amet kirjalikult isikut kaitseväekohuslaste registrisse kandmisest (Ajateenistusse asumisest, 2020). Kaitseväeteenistuse seaduse (RT I, 10.07.2012, 1) §37 lõike 1 alusel kutsutakse ajateenistusse 18 - 27-aastased (kaasa arvatud) kutsealused. Ajateenistus on kohustuslik meestele, kellel on vähemalt kuue klassi haridus; kes vastavad arstliku komisjoni kinnitusega tervisenõuetele; kellel pole kehtivat ajapikendust; keda pole vabastatud ajateenistusse kutsumisest ja kellel puudub muu alus ajateenistusse kutsumata jätmiseks (Ajateenistusse asumisest, 2020).

Kaitseväekohustust tuleb täita kutsealusena aja- või asendusteenistusse asudes ning hiljem reservväelasena õppekogunemistel osalemisega (Riigikaitstes osalemisest, 2017). Ajateenistuse jooksul omandatakse erinevaid kogemusi ja teadmisi riigikaitsest ning meeskonnana tegutsemisest (Ajateenistus, 2020). Ajateenistuse eesmärgiks on reservüksuste väljaõppe ning eelduste loomine elukutselise kaitseväelasena riigi teenimiseks (Ajateenistus, 2020).

Sõltuvalt väljaõppe eesmärgist on ajateenistuse kestus kas kaheksa kuud, ajateenistuse algusega üldjuhul oktoobris või üksteist kuud, ajateenistuse algusega üldjuhul jaanuaris või juulis (Ajateenistusest, 2020). Kaheksa kuud vältavas ajateenistuses õpetatakse välja üksuse reakoosseis; üksteist kuud kestvas ajateenistuses on kutsealusel rohkem võimalusi: saab läbida ajateenistuse mereväes, läbida allohvitseri, sõjaväepolitseiialase, side- või infotehnoloogiaalase väljaõppe või omandada mootorsõiduki juhtimise õigus, täita mootorsõidukijuhhi ülesandeid (Ajateenistusest, 2020). Lisaks tavapärasele ajateenistuse vormile on võimalus riigikaitstes osaleda asendusteenistuse näol. Kaitseväeteenistuse seaduse (RT I, 10.07.2012, 1) §4 alusel on asendusteenistus kohustuslik riigikaitsealine väljaõppe neile, kes on kaitseväeteenistusest keeldunud usulistel või kõlbelistel põhjustel.

Antud magistritöö ei puuduta asendusteenistust ega sellega seonduvat, vaid keskendub ajateenistusele, sest ajateenistust läbib iga aastaga üha rohkem inimesi. Töö fookus on suunatud just militaar- ja tsiviilvälja vahel toimuvale kapitalide konversioonile.

2.2. Vabatahtlikkuse alusel ajateenistusse astumine

Ajateenistusse asumist on võimalik teadlikult planeerida isikliku avalduse alusel. Selleks tuleb esitada taotlus Kaitseressursside Ametile ning valida endale sobiv aeg ja koht arstlikuks komisjoniks (Ajateenistusse asumisest, 2020). Samuti saavad vabatahtlikult teenistusse asuda ka naised, kellel tegelikult Eesti Vabariigis seaduslikku ajateenistuse täitmise kohustust ei ole. 18 - 27-aastastel naistel, kellel on omandatud vähemalt põhiharidus, on võimalik ajateenistusse astuda vabatahtlikkuse alusel (Naised ja ajateenistus, 2019). Aastal 2018 tuli omaalgatuslikult, isikliku avalduse alusel ajateenistusse kokku 37% kõigist teenistusse asunutest (Kasearu ja Tooding, 2019). Määrsoo (2017) toob välja eelduse, et võrreldes kutse alusel ajateenistusse tulnutega tulevad isikliku avalduse alusel aega teenima pigem nooremad ning madalama haridustasemega isikud. Vabatahtliku avalduse alusel aega teenima tulnutel ei pruugi veel olla selget sihti, mida oma tulevikuga teha, neil ei pruugi olla oma perekonda, ega elukaaslast või lapsi ning nad võivad elada veel oma vanemate juures (Määrsoo, 2017). Isikliku avalduse alusel minnakse ajateenistusse, et saada sotsiaalseid ja praktilisi oskuseid, ajastus on sobiv, lähedased suunavad või on eeskujuks, võetakse järelemõtlemise aeg, kaalutakse tulevikku riigikaitstes, kohusetundest, tahetakse puhkust või vaheldust igapäevaelust, kehalise võimekuse tõstmiseks ja ka isiklikust huvist (Järvala, 2018). Järvala (2018) toob ka välja, et sobiva ajastuse valimine oli kõige suuremaks põhjuseks isikliku avalduse alusel teenistusse asumiseks 2017. aastal. Määrsoo (2017) toob oma artiklis välja, et isikliku avalduse alusel teenistusse tulnud on endale kindlad ootused ja eesmärgid püstitatud ajateenistuse suhtes.

2.3. Sissetulek ajateenistuse jooksul

Ajateenijatele makstakse teenistuse jooksul igakuist toetust, mis on kehtestatud 2019. aastal jõustunud määrusega "Ajateenija ja asendusteenistuja toetuse, reservväelasele õppekogunemisel osalemise aja eest makstava toetuse ning ajateenija ja asendusteenistuja lapse toetuse ulatus ja maksmise kord". Antud määruse §1 lõike 2 alusel lähtub toetuse

summa auastmest järgmiselt: reamees, madrus - 100 eurot; kapral, vanemmadrus - 125 eurot; nooremseersant, nooremaat - 175 eurot; seersant, maat - 200 eurot ning alates üheksandast ajateenistuses viibimise kuust on suurendatud toetus: reamees, madrus - 150 eurot; kapral, vanemmadrus - 150 eurot. (RT I, 04.01.2017, 30). Majanduslik olukord võib halveneda eriti nendel ajateenijatel, kelle perekond on sõltuv tema sissetulekust, kes on algust teinud ettevõtlusega või kes on hea sissetulekuga harjunud (Laanepere jt, 2018).

2.4. Ajateenistuse lõpp

Antud uuring keskendub kahe avatud vastustega küsimuse analüüsile. Üks küsimus on esitatud respondentidele ajateenistuse alguses ning teine ajateenistuse lõpus. Ajateenistus lõppeb üldjuhul kutsealuste jaoks peale kaheksa või üheteistkümne kuu pikkuse teenistuse läbimist. Teenistuse jooksul ollakse omandanud militaaralane väljaõpe ning peale selle lõppu arvatakse isikud reservi. Paraku võib tekkida olukord, kus mõne ajateenija teekond ajateenistuses saab lõpu varem kui ettenähtud kaheksa või üheteistkümne kuu möödudes. Lähtuvalt sellest, et töös analüüsisin ka ennetähtaegselt reservi arvatud inimeste vastuseid, juhul, kui nad vastasid ajateenistuse alguses läbiviidud kütlusele, siis annan lühidalt ülevaate sellest, mille alusel ennetähtaegselt reserve arvatakse ja millised tegurid selle juures rolli võivad mängida.

Kaitseväeteenistuse seaduse (RT I, 10.07.2012, 1) §56 järgi võidakse ajateenistusest ennetähtaegselt vabastada isikuid meditsiinilistel põhjustel; lapsevanemaks saamisel; kui ülalpidamiskohustuse järgi peab hoolitsema lapse või raske või sügava puudega inimese eest; Riigikogu või Euroopa Parlamendi liikmeks saamise korral; elukohast lahkumise keelu puhul või vabadusekaotuse puhul. Samuti võib isikut ajateenistusest vabastada juhul kui peale esmase sõjaväelise väljaõppe läbimist võetakse ajateenija kadetina tegevteenistusse või kui on tekkinud raske perekondlik olukord (RT I, 10.07.2012, 1).

Uuringud on näidanud, et kui ajateenija ei ole rahul oma tervisega ja ka tema partner suhtub ajateenistusse negatiivselt, on suurem risk ennetähtaegselt teenistusest vabastamiseks (Kasearu ja Uulimaa-Margus, 2018). Väljalangenute seas esineb kroonilisi haigusi nagu depressioon, liigesehaigused, vigastused jne, madalat enesehinnangut ning teistest negatiivsemat hinnangut oma füüsilisele vormile (Oja ja Piksööt, 2018). 2018. aastal vabastati enneaegselt ajateenistusest kokku 389 isikut: 14 naissoost isikut kasutas neile antud võimalust

lahkuda ajateenistusest 90 päeva jooksul peale ajateenistuse algust ning 353 ajateenijat vabastati tervislikust seisundist tulenevalt (Aruanne kaitsevæ..., 2019).

2.5. Ajateenija neljane jaotus

Kasearu ja Truusa (2018) toovad välja, et Kasearu on jaganud ajateenijad nelja erinevasse gruppi, mis kajastavad nende teenistusse asumise viisi, nende valmidust riigikaitstes osaleda ning nende hoiakuid ajateenistuse suhtes. Strateegilise jätkusuutlikkuse kompetentsikeskuse poolt väljastatud kompleksuuringu 2018-2019 ajateenijate küsitluse aruandes (2019: 9) on toodud ajateenija neljane jaotus välja järgnevalt:

1. aktiivsed vabatahtlikud, kes tulid oma avalduse alusel ja kindlasti/arvatavasti tuleksid ka vabatahtlikku ajateenistusse;
2. kohustuse ajastajad, kes tulid oma avalduse alusel, kuid arvatavasti/kindlasti vabatahtlikku ajateenistusse ei tuleks;
3. vabatahtlikud kutse ootajad, kes tulid kutse alusel ja arvatavasti/kindlasti tuleksid ka vabatahtlikku ajateenistusse;
4. vastumeelsed seadusetäitjad, kes tulid kutse alusel ja arvatavasti/kindlasti ei tuleks vabatahtlikku ajateenistusse.

Ajateenija tüüp on läbiviidud uuringute põhjal osutunud oluliseks ajateenistuses tekkivate hoiakute ja hinnangute eristamisel (Kasearu ja Tooding, 2019) ning seda on aastate jooksul läbivalt kasutatud kompleksuuringu tulemuste analüüsimisel. Otsustasin ajateenija tüübi oma magistritöösse sisse tuua, et näha, kas erinevused kapitalide konverteerimise vahel selguvad ka ajateenija tüübi lõikes. Antud magistritöö puhul on oluline asjaolu, et kaasatud on ka viies grupp: “Ülejäänud respondendid”. Need on isikud, keda polnud võimalik liigitada ühegi tüübi alla neljast, sest nad polnud vastanud kas ühele või mitte kummagile küsimustest kus väljenduks see, mille alusel nad ajateenistusse tulid ning kas nad tuleksid ajateenistusse ka vabatahtlikult. Uurimistöö laiahaardelisuse huvides on viienda grupi lisamine avatud küsimuste vastuste analüüsimise jaoks oluline.

Probleemipüstitus

Magistritöö lähtub minu bakalaureusetööst “Ajateenistuse jooksul omandatud oskused ja kogemused, nende konversioon tsiviilellu”. Bakalaureusetöö põhineb süvaintervjuudel ajateenijatega, kuid ajateenijate kompleksuuringu andmed võimaldavad analüüsida tunduvalt suurema hulga ajateenijate kapitalide konversiooni nii tsiviilväljalt militaarväljale kui ka vastupidi.

Eestis on ajateenistus kohustuslik kõikidele täisealistele noortele meestele vanuses 18 - 27 (k.a) aastat, seda juhul kui teda pole Kaitseväeteenistuse seaduse (RT I, 10.07.2012, 1) § 38 alusel ajateenistusse kutsumata jäetud või § 39 alusel ajateenistusse asumisest vabastatud. Ajateenistusse saab asuda kutse või isikliku avalduse alusel. Naistel on võimalik ajateenistusse asuda vabatahtlikult isikliku avalduse alusel. Kasearu ja Truusa (2018) toonitavad, et omaalgatuslikult isikliku sooviavalduse alusel teenistuse alustamine on kasvav trend, ajateenistusest oodatakse kasu ka isiklikus plaanis; sõjaliste oskuste kõrval soovitakse omandada ka tsiviilellu ülekantavaid teadmisi ning oskusi.

Kutsealuste soov omandada ajateenistusest tulevaseks eluks vajalikke oskusi ja teadmisi on oluline kapitalide konversiooni jaoks. Kapitalide konversioon militaar- ja tsiviilvälja vahel on omakorda oluline selleks, et motiveerida ajateenistusse minevaid isikuid ning näidata ühiskonnale ajateenistuse kui militaarväljal osalemise väärtust. Truusa ja Talves (2018) on toonud välja, et ajateenistust kaitseväes tõlgendatakse teatud määral kui elutee katkestust. Ühiskondlikust aspektist on oluline saada teada, kui võrd leiavad ajateenijad, et teenistus on andnud neile oskusi ja teadmisi, mis tulevad kasuks ka nende edaspidises elus. Oluline on näidata, et ajateenistuse näol ei ole tegemist raisatud ajaga ja markeerida ajateenistuse jooksul toimuv pidev eneseareng. Ajateenistuses omandatakse lisaks sõjalistele teadmistele ja oskustele ka tsiviilväljal rakendatavaid kapitalid.

Militaar- ja tsiviilvälja vahelise kapitalide konversiooni võimalikkusele osutamiseks on oluline uurida ajateenijate arvamust kahe välja vahel konverteeritavate kapitalide osas. Ajateenistusse asumisele lisaks väärtust teadvustatud võimalus omandada kaitseväes erinevad olulised tsiviilellu ülekantavad kapitalid.

Laanepere jt (2018) toovad välja, et militaarväljal omandatud ja mõtestatud oskused ning teadmised suurendavad inimese militaarpärandit. Positiivne militaarpärand soodustab

hilisemat reservteenistuses osalemist. Teisalt on ajateenijate väljaõppe tsüklis oluline arvestada ka oskustega, mida ajateenijad toovad endaga kaasa tsiviilväljalt, nagu näiteks IT-alased teadmised või autojuhiload.

Käesoleval ajal ei pöörata piisavalt tähelepanu sellele, kuidas erinevaid teadmisi, oskusi ning kapitale tsiviil- ja militaarvälja vahel konverteerida. On teadusartikleid mis käsitlevad militaarväljal omandatavaid kapitale ja nende konverteerimist tsiviilväljale (Cooper jt, 2017, Cooper jt, 2018, Laanepere jt, 2018), aga puuduvad uuringud, mis keskenduksid ajateenistuses olevate inimeste arvamuse teadasaamisele konverteeritavate kapitalide osas.

Lisaks on uuringu teema valitud ka isiklikust huvist kapitalide konversiooni ja militaarvälja vastu. Antud tööga annan oma panuse ajateenijate kompleksuuringusse, läbi töötades ja analüüsides kutsealuste seas kogutud andmeid. Minu magistr töö panustab Strateegilise Jätksuutlikkuse Kompetentsikeskuse uurimisrühma töösse, analüüsides ajateenijate kompleksuuringu ankeetide vabasid vastuseid Bourdieu väljade vahelise kapitalide konversiooni aspektist. Lähtuvalt uurimisprobleemist määrasin töö eesmärgi.

Minu magistr töö eesmärk on kirjeldada, millised kapitalid on ajateenijate arvates konverteeritavad militaar- ja tsiviilvälja vahel.

Uurimisküsimused koostas, lähtudes oma magistr töö eesmärgist ning soovides rõhutada nii tsiviil- kui ka militaarväljal omandatu olulisust. Soovin näidata, et vaatamata sellele, et tegemist on kahe erineva väljaga, on mõlemal võimalik kasutada teisel omandatud.

Uurimisküsimuste koostamisel lähtusin ajateenijate ankeedis esitatud küsimustest, mis on ajendatud teadmiste ning oskuste konversioonist.

Uurimisküsimused:

1. Milliste tsiviilelus omandatud oskuste ja teadmiste konverteerimist ajateenistusse peavad ajateenijad oluliseks?
2. Milliste ajateenistuses omandatud oskuste ja teadmiste konverteerimist tsiviilellu peavad ajateenijad oluliseks?
3. Millised on seosed militaarväljale sisenemisel ja väljumisel väärtustatavate teadmiste ja oskuste vahel?

4. Millised on erinevused ajateenijate tüüpide lõikes?

3.METODOLOOGIA

3.1. Uurimismeetod

Antud töös kasutasin uurimismeetodina kvalitatiivset uuringut. Kvalitatiivse uuringu puhul uuritakse toimuva sisu ning andmetega toimetamine ning analüüsitulemused ei ole seoses arvuliste näitajatega (Laherand, 2008). Kvalitatiivse uuringu puhul keskendutakse isikute isikliku kogemuse uurimisele (Laherand, 2008). Kvalitatiivse uuringu kaudu on võimalik tähelepanu pöörata ka vähe esinevatele aspektidele uuringus (Kalmus, Masso, Linno, 2015). Antud uurimistöö puhul on korrektne kvalitatiivne analüüs, mis toob esile avatud vastuste sisu ning iga indiviidi kogemuse. Kvantitatiivse analüüsiga toon magistritöös välja kirjeldava statistika.

Kvantitatiivsed andmed olid vajalikud Kasearu (2018) loodud ajateenijate tüüpide (aktiivsed vabatahtlikud, kohustuste ajastajad, vabatahtlikud kutseootajad ja vastumeelsed seadusetäitjad) lõikes temaatilise analüüsi teostamiseks. Kvantitatiivseid andmeid kasutasin kvalitatiivse materjali kirjeldamiseks. Tegemist on valimi kirjeldusega: vastanute arv, vastuste tüüp ning respondentide jagunemine ajateenija jaotuse järgi.

3.2. Andmekogumismeetod

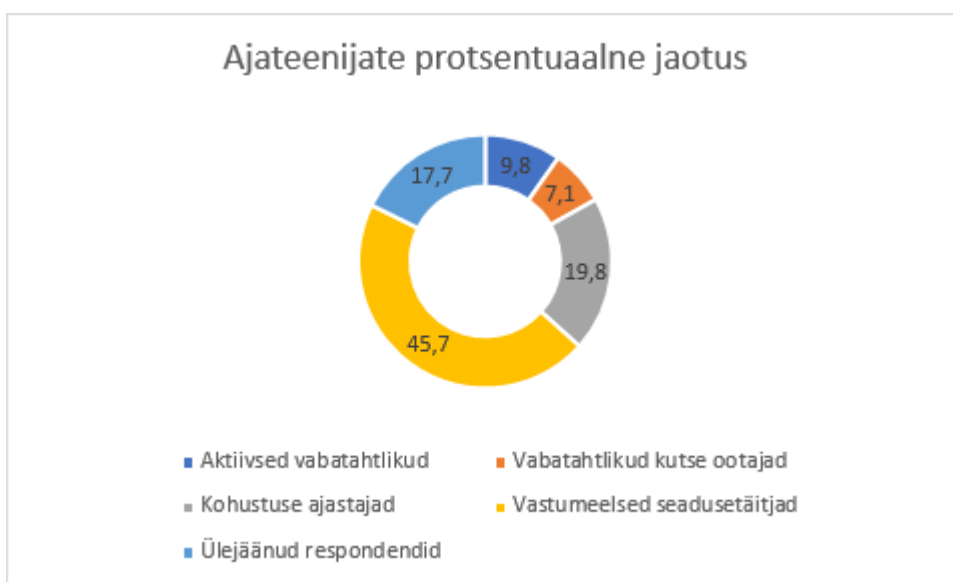
Andmeid koguti ajateenijate kompleksuuringu raames, mis on osa kaitseväge inimressursi kompleksuuringust; andmed koguti ankeedi vormis. Ajateenijatele võimaldati tahvelarvutid ning oma isiklik kood ankeedi täitmiseks, küsimustele vastamine oli vabatahtlik.

Käesolevas töös on kasutatud 2018. aasta juuli- ja oktoobrikuus teenistusse astunud kutsealuste ajateenistuse alguse- ja lõpu ankeete (I ja II laine). Mina osalesin andmete kogumise protsessis 2018. aasta juulis esimese küsitlusvooru läbiviimisel. Ankeedi täitmisel juhendasin ja abistasin respondente Kuperjanovi jalaväepataljonis. Minu tööks oli jagada igale ajateenijale talle määratud kood, abistada tehniliste probleemide korral ning juhendada respondente ankeedi täitmise protsessi kestel.

3.3. Valimi kirjeldus

Valimi moodustasid 2018. aasta juuli- ja oktoobrikuus ajateenistusse asunud, kes osalesid ajateenijate kompleksuuringus ja vastasid vähemalt ühele kahest avatud vastusega küsimusest. Valimi hulka kuulusid kõik need isikud, kes osalesid ainult uuringu I laines, ainult uuringu II laines või mõlemas laines.

Ajateenijate neljase jaotuse puhul võtsin aluseks Kairi Kasearu (2018) poolt välja töötatud jaotuse. Joonis 1 näitab respondentide ajateenija tüübi järgset jaotust minu valimis, samuti on toodud välja need, kelle ajateenija tüüpi ei olnud võimalik määrata.

Joonis 1. 2018.aastal ajateenijate kompleksuuringus osalenud isikute jaotus.

Ajateenijate kompleksuuringus osales 2018. aastal teenistust alustanutest 2787 ajateenijat ehk respondentit (vt joonis 1). Ajateenija neljase jaotuse järgi kõige suurema grupi moodustasid vastumeelsed seadusetäitjad, keda oli 1273 isikut ehk 45,7%. Suuruselt teise grupi moodustasid kohustuse ajastajad. Neid oli 551 isikut ehk 19,8%. Järgnesid aktiivsed vabatahtlikud 273 isikuga ehk kogu tervikust 9,8%. Kõige väiksema grupi moodustasid vabatahtlikud kutse ootajad, keda oli 197 ehk 7,1%. Viimase grupina tõin välja ülejäänud respondendid, kes küll osalesid küsitluses ja seega kuuluvad analüüsi valimisse, kuid ei kuulu ühtegi gruppi ajateenijate neljasest jaotusest. Antud uuringu raames on kvalitatiivse analüüsi juures oluline arvestada ka neid isikuid, sest nad vastasid ankeedis ühele või mõlemale kvalitatiivselt analüüsitava küsimusele. Neid oli kokku 493 isikut,

kokku 17,7 % küsitluses osalejatest. Ühtegi neljase jaotuse gruppi “Ülejäänud respondendid” ei kuulunud, kuna neljase jaotuse moodustasid vaid need respondendid, kes vastasid mõlemale küsimusele, mille põhjal kategooriad moodustati: “Kas Te tulite ajateenistusse vabatahtlikult või kutse alusel?”; “Kui ajateenistus oleks vabatahtlik, siis kas Te oleksite astunud ajateenistusse?”. Gruppi “Ülejäänud respondendid” kuuluvad isikud vastasid antud küsimustest vaid ühele või ei vastanud mitte kummalegi.

3.4. Analüüsi käik

Uuringus kasutasin andmete analüüsiks temaatilist analüüsi, mille raames tegin avatud kodeerimise; lisaks enda sõnastatud teemadele pidasin silmas ka aspekte, mis on olulised uurimuses osalejatele nagu soovivad Kalmus jt (2015). Temaatilise analüüsi puhul selgitatakse välja teemad, teemade järjestus ja andmetes peituvad tähendused (Lepik jt, 2014). Kasutasin temaatilist analüüsi, kuna sisulisi, kirjeldavaid vastuseid polnud piisavalt, aga vastuste hulgale süvenemise asemel keskendusin siiski vastuste sisule.

Antud töös analüüsisin kahte avatud vastusega küsimust ajateenijate kompleksuuringu küsitlustest. Esmalt analüüsisin ajateenistuse alguses läbi viidud uuringus olnud küsimuse “Millistest tsiviilelus omandatud oskustest/teadmistest võib Teil ajateenistuse edukaks läbimiseks kasu olla?” vastuseid. Teiseks analüüsisin vastuseid, mis anti ajateenistuse lõpus olnud uuringu küsimusele “Millistest ajateenistuses omandatud oskustest/teadmistest võib Teil tsiviilelus kasu olla?”.

Kodeerimisel kasutasin esmalt deduktiivset kodeerimist, teisisõnu lähtusin küsimustikust tulenevast vastuste struktuurist ja teisel kodeerimisringil kasutasin induktiivset lähenemist. Deduktiivse kodeerimise alusel loodud kategooriad on alljärgnevad:

1. Konverteeritavad oskused või teadmised puuduvad.
2. Ei tea, kas on konverteeritavaid oskuseid või teadmisi
3. Negatiivne suhtumine ajateenistusse
4. Kõik oskused ja teadmised tulevad kasuks
5. Praktilised oskused ja teadmised
6. Sotsiaalsed oskused ja teadmised
7. Nii praktilised kui ka sotsiaalsed oskused ja teadmised tulevad kasuks

Töö tulemustes ja arutelus on välja toodud nii praktilised kui ka sotsiaalsed oskused ja teadmised eraldi. Nii praktilisi kui ka sotsiaalseid oskusi ja teadmisi puudutavaid vastuseid andnud respondentide andmed on ära jagatud praktiliste oskuste/teadmiste ning sotsiaalsete oskuste/teadmiste vahel, kuna korraga nii sotsiaalseid kui ka praktilisi aspekte välja toonute vastused ei erinenud sisult teiste respondentide vastustest ning näha polnud selget eripära. Enamus vastustest olid komadega eraldatud loetelus ning vajasisid sõna kaupa kodeerimist õigesse gruppi.

Teisel kodeerimisringil lähenesin andmetele induktiivselt ning lõin lähtuvalt vastuste sisule suurematele kategooriatele (eelnevast loetelust viimased kolm) ka alakategooriad. Seejärel vaatasin vastused kolmandat korda üle lähtuvalt Bourdieu kapitalide teooriast. Spetsiifilisem jaotus andis võimaluse andmete detailsemaks analüüsiks.

Tabel 1. Praktiliste ja sotsiaalsete oskuste ning teadmiste teemablokid mõlema analüüsitava küsimuse kohta.

“Millistest tsiviilelus omandatud oskustest/teadmistest võib Teil ajateenistuse edukaks läbimiseks kasu olla?”	“Millistest ajateenistuses omandatud oskustest/teadmistest võib Teil tsiviilelus kasu olla?”
<p>Praktilised oskused/teadmised</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Majapidamises vajaminevad oskused 2. Koolis omandatud oskused ja teadmised 3. Haridustase 4. Masinate juhtimise oskus 5. Juhiload 6. Füüsiline vorm 7. Eelnev spordi tegemine 8. Toimetulek looduslikus keskkonnas 9. Riigikaitse õppe läbimine koolis 10. Varasem kogemus militaärväljal 11. Tehnika- / masinate parandus 12. Muu <p>Sotsiaalsed oskused/teadmised</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Distsipliin 2. Inimestega suhtlemise oskus 3. Meeskonnatöö 4. Varasem juhtimiskogemus 5. Loomuomadused 6. Muu 	<p>Praktilised oskused/teadmised</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Majapidamises vajaminevad oskused 2. Masinate juhtimise oskus 3. Juhiload 4. Meditsiinialased teadmised 5. Toimetulek looduslikus keskkonnas 6. Muu <p>Sotsiaalsed oskused/teadmised</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Distsipliin 2. Juhtimisoskus 3. Meeskonnatöö 4. Inimestega suhtlemise oskus 5. Muu

Lisaks kapitalide ning nende konversiooni uurimisele keskendusin analüüsis ka sellele, kas ja kuidas esineb erinevusi ajateenijate jaotuse lõikes: aktiivsed vabatahtlikud, vabatahtlikud kutse ootajad, kohustuse ajastajad, vastumeelsed seadusetäitjad ja ülejäänud respondendid.

3.5. Eneserefleksioon

Antud töö kirjutamine oli minu jaoks huvitav kogemus. Magistritöö kirjutamise ajal lugesin taas läbi oma bakalaureusetöö. Minu jaoks oli huvitav hinnata enda arengut viimase kahe aasta jooksul. Kvalitatiivset uuringut olin varem teinud, kuid analüüsiprogrammi IBM SPSS Statistics kasutasin ma viimati bakalaureuseõpingutel ühe õppeaine raames, kus antud analüüsiprogrammi kasutama õpetati. Mul puudusid varasemad kogemused Microsoft Exceli kasutamisel. Mõlema programmiga tutvumine ning nende piisav mõistmine analüüsi tegemiseks oli ajamahukas. Kui varem tundusid mõlemad programmid mulle komplitseeritud, siis magistritöö analüüsi teostades õppisin mõlemat programmi piisavalt mõistma, et neid kasutades lihtsa kirjeldava statistika tegemiseks end mugavalt tunda.

Magistritöö kirjutamise muutis eriliseks Eestis välja kuulatud eriolukord. Minu kui sotsiaalpedagoogi jaoks tähendas see töökoha sisse seadmist kodukontoris. Kui varem oli hõlpus eraldada tööle ja õppimisele kuluv aeg, siis seoses eriolukorraga nihkus tööpäeva lõpp sageli hilisesse õhtusse ning magistritöö kirjutamine jäi enamasti öötundidele. Samas õpetas see kogemus mulle väga palju sellest, kui palju ma olen valmis pingutama oma eesmärkide nimel.

4. TULEMUSED

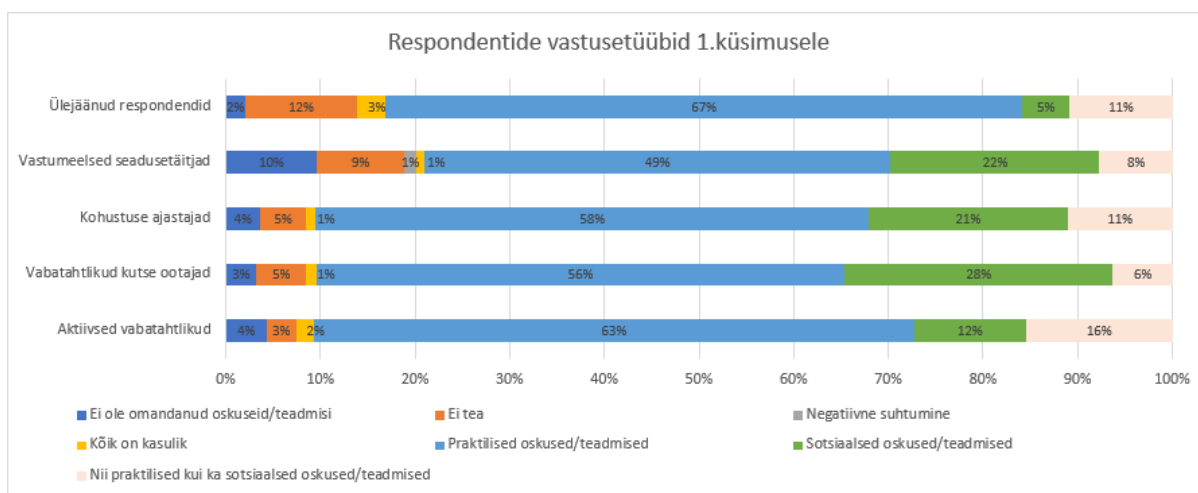
4.1. Kirjeldav statistika

4.1.1. Omandatud oskuste ja teadmiste konversioon tsiviilväljalt militaarväljale

Ajateenistuseks kasulike oskuste ja teadmiste kohta, mis on omandatud tsiviilelus, küsiti ajateenistuse alguses, I laine küsitlusvoorus. I laine küsitlusvoorus osales kokku 2482 respondenti, mis on 89% valimi kogusuurusest (vt joonis 1).

Küsimusele “Millistest tsiviilelus omandatud oskustest/teadmistest võib Teil ajateenistuse edukaks läbimiseks kasu olla?” oli vastajaid kokku 1257, mis on 51% I laine küsitlusvoorus osalejatest. Ajateenija neljase jaotuse järgi vastas I laine küsitluses osalejatest antud küsimusele aktiivseid vabatahtlikke 161 isikut 273-st (59%), kohustuse ajastajaid 305 isikut 551-st (55%), vabatahtlikke kutse ootajaid 95 isikut 197-st (48%), vastumeelseid seadusetäitjaid 595 isikut 1273-st (47%), ülejäänud respondente 101 isikut 188-st (54%).

Selle tulemuse põhjal võib väita, et enim vastuseid andsid aktiivsed vabatahtlikud ning kohustuse ajastajad ehk mõlemad grupid, kes asusid ajateenistusse isikliku avalduse alusel.

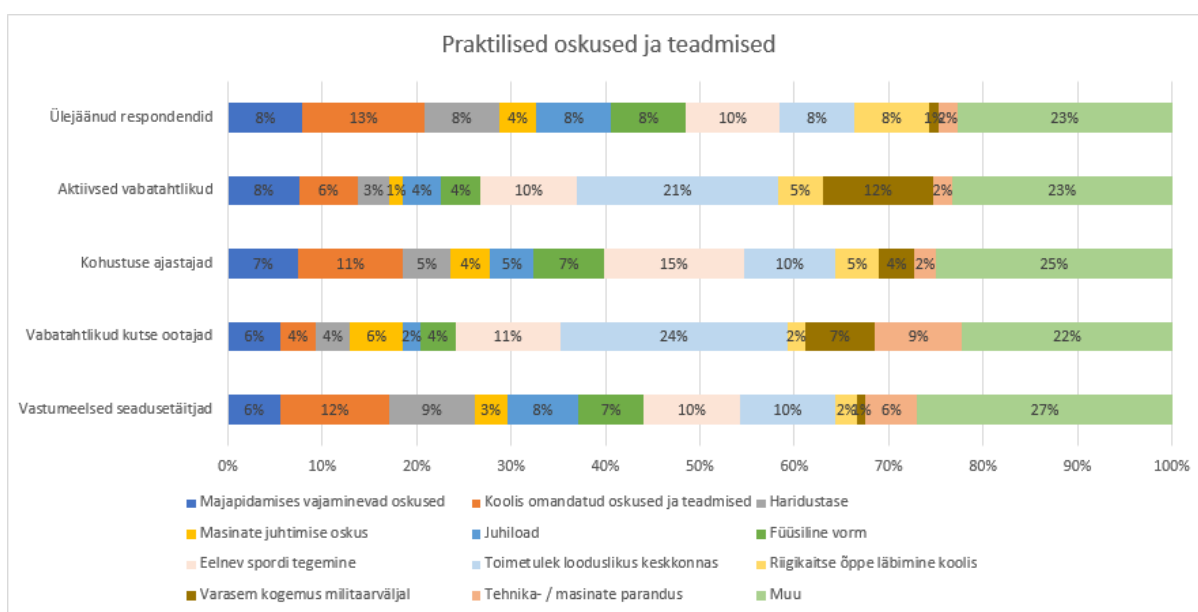

Joonis 2. Respondentide vastusetüübid küsimusele: “Millistest tsiviilelus omandatud oskustest/teadmistest võib Teil ajateenistuse edukaks läbimiseks kasu olla?”

Joonis 2 esitab ajateenija neljase jaotuse järgi antud vastuste protsendid. Enim toodi välja praktilisi oskusi ja teadmisi. Iga ajateenija tüübi puhul moodustasid praktiliste oskuste ja

teadmiste vastused poole või üle poole kõigist vastustest. Kõikides gruppides toodi kõige vähem välja seda, et kõik varasemalt omandatu tuleb kasuks. Negatiivset suhtumist ajateenistusse toodi välja vaid vastumeelsete seadusetäitjate seas. Võrreldes ajateenijate tüüpe järeldeb, et enim respondente, kes leidsid, et neil puuduvad ajateenistuse jaoks kasuks tulevad oskused ning teadmised, leidub vastumeelsete seaduse täitjate seas. Suurt erinevust on näha ka sotsiaalsete oskuste ja teadmiste osas, kus väikseim protsent on respondentide seas, kes ei kuulu ühegi ajateenija neljase jaotuse tüübi alla.

4.1.1.1. Praktilised teadmised ja oskused

Joonis 3. Respondentide vastused praktiliste oskuste ja teadmiste kohta ajateenija neljase jaotuse lõikes

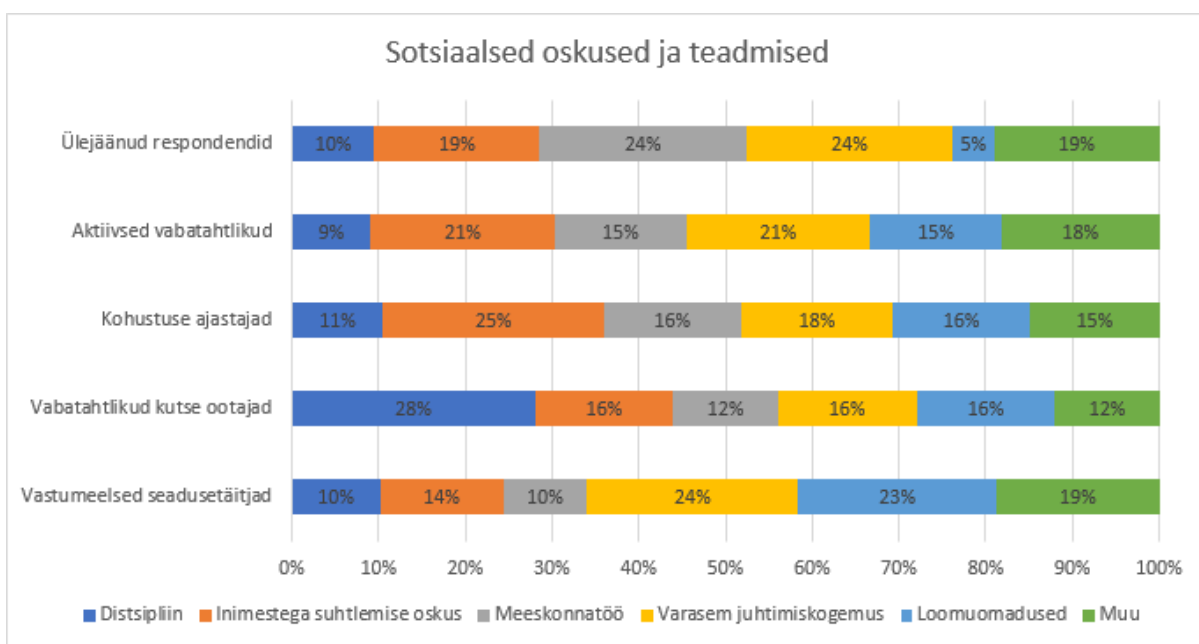
Ajateenistusse konverteeritavate praktiliste oskuste ja teadmiste kohta tein 12 erinevat jaotust. Kategooriasse "Muu" kogusin vastused, mida mainiti alla 30 korra. 30 või enama respondendi sarnased vastused jagasin eraldi kategooriateks, mis on välja toodud joonisel (vt joonis 3).

Kõik respondentide grupid tõid veidi üle 20% ulatuses välja vastuseid, mis liigituvad kategooria "Muu" alla. Jooniselt 3 on näha, et respondentide gruppide vastused on protsentuaalselt sarnased. Välja saab tuua toimetuleku looduslikus keskkonnas, mida mainisid

enim aktiivsed vabatahtlikud ja vabatahtlikud kutse ootajad. Teistest enam märkisid varasemaid militaarkogemusi aktiivsed vabatahtlikud.

Joonisel 3 välja toodud vastuste arv ei näita vastanute üldarvu, see on välja toodud joonisel 2. Joonis 3 selgitab kui palju anti kindlat tüüpi vastuseid. Üks inimene võis korraga anda mitu erinevat vastust, need komaga eraldades. Kõige rohkem erinevalt kodeeritavaid vastuseid oli ühe isiku kohta 8.

4.1.1.2. Sotsiaalsed teadmised ja oskused

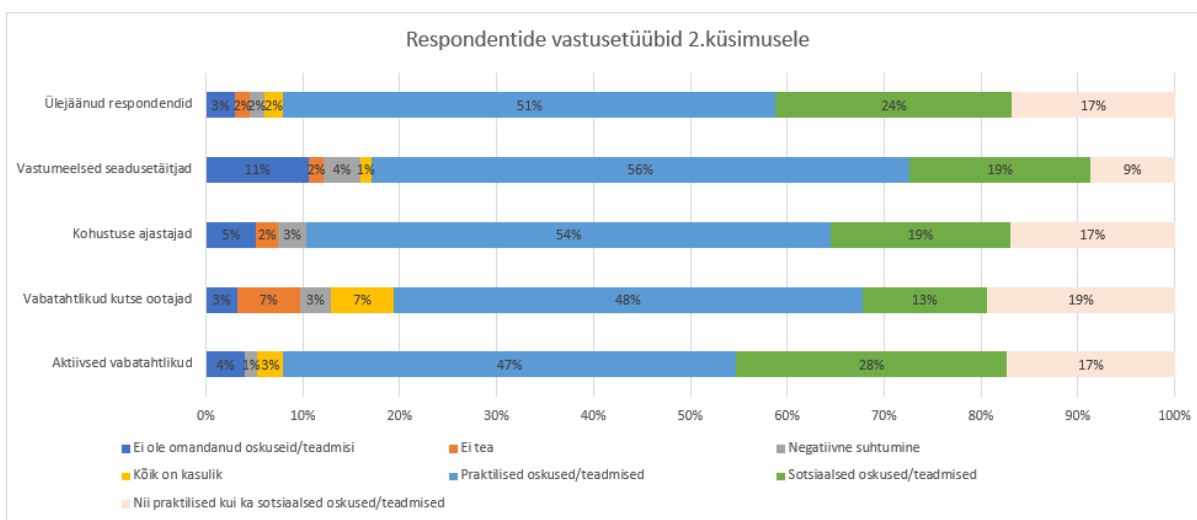
Joonis 4. Respondentide vastused sotsiaalsete oskuste ja teadmiste kohta ajateenija neljase jaotuse lõikes

Joonis 4 väljendab seda kui palju anti erinevaid vastuseid ajateenijate jaotuse lõikes. Inimesed ei andnud antud küsimuse puhul ühte kindlat vastust, vaid loetlesid mitmeid erinevaid omandatud oskusi ja teadmisi, mis sai jaotatud õigete alateemade alla.

Ajateenijate jaotuse lõikes antud tabelis väga suuri erinevusi ei ole. Esimene märgatav erinevus on distsipliini kui oskuse mainimine vabatahtlike kutse ootajate seas teistega võrreldes. Teine suurem erinevus tuleb välja ülejäänud respondentide seas, kes mainisid vähem kui teised olulisena oma loomuomadusi.

4.1.2. Militaarväljal omandatud oskuste ja teadmiste konversioon tsiviilväljale

Järgenvalt esitan andmete analüüsist selgunud tulemused, mis tulenevad ajateenistuse lõpus täidetud ankeetidest, ehk II laine küsitlusvoorst. Respondentide koguarv oli II laine küsitlusvoorus 1636 isikut, mis on 59 % respondentide koguarvust (vt joonis 1). Antud küsimusele vastas 701 isikut, mis on 43% II laine küsitlusvooru respondentide koguarvust. Ajateenija neljase jaotuse järgi vastas II laine küsitluses osalejatest antud küsimusele aktiivseid vabatahtlikke 75 isikut 157-st (48%), vabatahtlikke kutse ootajaid 31 isikut 96-st (32%), kohustuse ajastajaid 135 isikut 304-st (44%), vastumeelseid seadusetäitjaid 263 isikut 672-st (39%) ja ülejäänud respondente 197 isikut 407-st (48%). II laine respondentide arv vähenes märgatavalt. Samuti vähenes võrreldes I lainega ka II laine osalejate koguarvust avatud küsimusele vastanute arv. Respondentide arvu vähenemine võis olla seotud sellega, et kõiki isikuid ei saadud kätte, mis on seotud ajateenijate väljaõppe tsükliga ning osad ajateenistuses olnud isikud olid ennetähtaegselt reservi arvatud.²

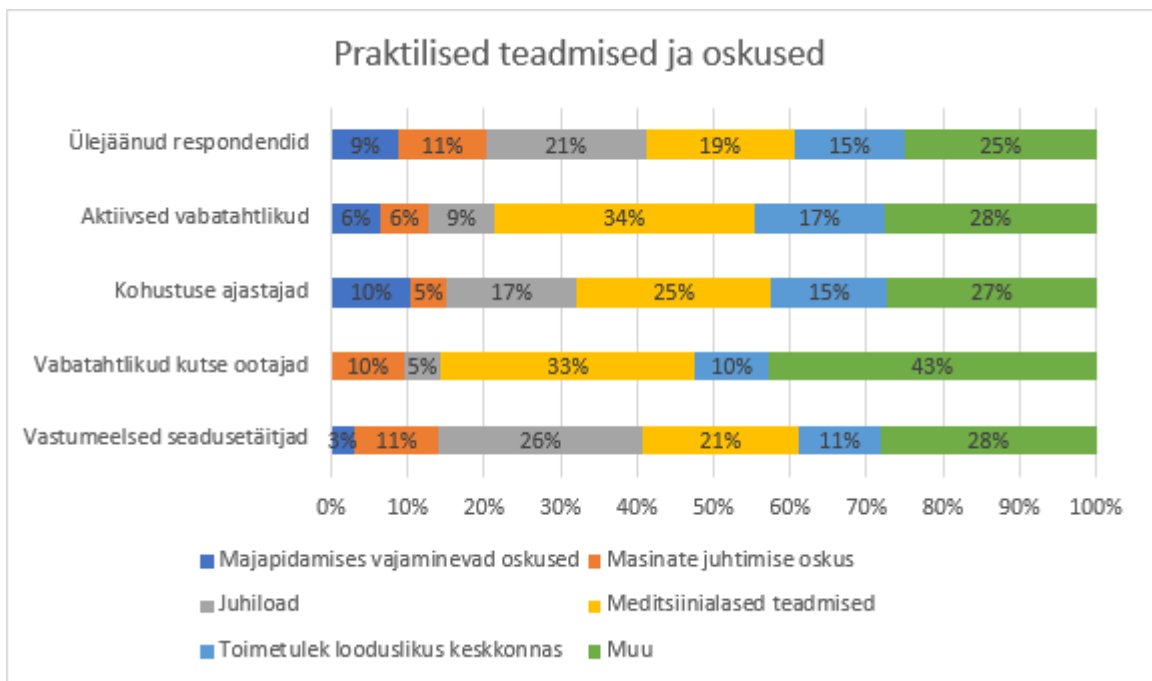
Joonis 5. Respondentide vastusetüübid küsimusele: “Millistest ajateenistuses omandatud oskustest/teadmistest võib Teil tsiviilelus kasu olla?”

² Tuleb arvesse võtta võimalust, et vastajaid võis ajateenistuse lõpus olla vähem, kuna mõned inimesed võisid saada ennetähtaegselt ajateenistusest vabastatud. Kompleksuuringu 2018-2019 ajateenijate küsitluse aruandes toodi välja, et küsitluses osalenud jagati selle alusel, kuidas nad vastasid: ainult 1. etapil osalenud; ainult 2. etapil osalenud; mõlemal etapil osalenud (Kasearu ja Tooding, 2019). Üldiselt teisel etapil respondentide osalus langes, kuid 1. JvBr Kalevi jalaväepataljonis ning 2. JvBr Kuperjanovi jalaväepataljonis osales teisel etapil rohkem isikuid kui esimesel etapil (Kasearu ja Tooding, 2019). Loomulikult on ka tõenäoline, et osad küsitlusele vastajad täitsid vaid valikvastustega küsimusi ning avatud vastusega küsimustele jätsid vastamata.

Ka teise küsimuse puhul toodi kõige rohkem välja praktilisi oskusi ja teadmisi. Isikuid, kes leidsid, et ei ole ajateenistuse jooksul omandanud edaspidiseks kasulikke oskusi või teadmisi, leidis enim vastumeelsete seadusetäitjate hulgas. Neid isikuid, kes ei teadnud, kas on kasulikke teadmisi või oskusi omandanud, leidis kõige rohkem vabatahtlike kutse ootajate seas. Võrdluseks võib siia tuua selle, et vastust “ei tea” ei mainitud kordagi aktiivsete vabatahtlike hulgas. Kui ajateenistuse alguses olid negatiivse suhtumisega ajateenistuse suhtes vaid vastumeelsed seaduse täitjad, siis ajateenistuse lõpuks leidis negatiivse suhtumisega isikuid kõikides gruppides. Neid isikuid, kes leidsid, et kõik ajateenistuses omandatu tuleb neile edaspidi tsiviilväljal kasuks, oli kõige rohkem vabatahtlike kutse ootajate hulgas. Ainuke grupp, kus mitte ükski isik ei leidnud, et kõik omandatu kasulik oleks, oli “Kohustuste ajastajad”.

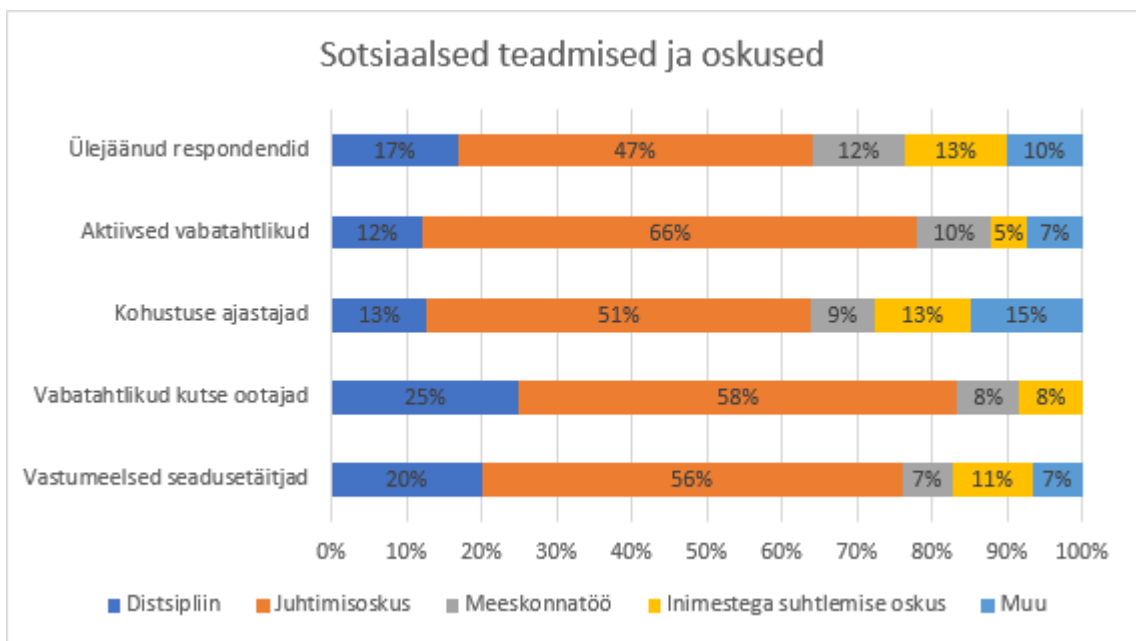
4.1.2.1. Praktilised teadmised ja oskused, mida ajateenistusest tsiviilväljale konverteerida

Antud küsimuse puhul moodustavad eraldi kategooria oskused ja teadmised, mida nimetati vähemalt 30 erineva respondendi poolt. Taas kuuluvad gruppi "Muu" vastused, mida mainiti korraga vähem kui 30 isiku poolt. Võrreldes esimese küsimuse jaotusega (vt joonis 3), mainiti teise küsimuse puhul oluliselt vähem omandatud oskusi ja teadmisi, mida konverteerida teisele väljale (vt joonis 6). Vabatahtlike kutse ootajate grupp mainis kõige rohkem erinevaid omandatud oskusi ja teadmisi, mis kuulusid kategooriasse “Muu”. Kõige rohkem toodi välja meditsiiniliste oskuste omandamist. Erinevalt teistest gruppidest olid vabatahtlikud kutse ootajad ainsad, kes ei toonud välja majapidamises vajaminevaid oskusi.

Joonis 6. Respondentide välja toodud ajateenistuse jooksul omandatud praktilised oskused ja teadmised

4.1.2.2. Sotsiaalsed teadmised ja oskused, mida ajateenistusest tsiviilväljale konverteerida

Joonis 7. Respondentide poolt välja toodud sotsiaalsed teadmised ja oskused, mis on omandatud ajateenistuse jooksul

Kuna sotsiaalseid oskusi ja teadmisi tõi välja väike hulk vastanutest, moodustasin kategooriad oskustest ja teadmistest, mida mainis vähemalt 25 isikut.

Kõige rohkem toodi sotsiaalsete teadmiste ja oskuste seast välja ajateenistuse jooksul omandatud teadmisi ning kogemusi seoses inimeste juhtimisega. Oskuste ja teadmiste kategooriates sarnanevad erinevate gruppide vastused. Suurema erinevusena võib märkida, et kategooriat "Muu" ei toonud välja ükski vabatahtlike kutse ootajate gruppi kuuluv respondent. Distsipliini tõi kõige rohkem välja vabatahtlikud kutse ootajad.

4.2. Teemaatilise analüüsi tulemused

Analüüsis tõin välja respondentide otsesed tsitaadid. Kirjavigu ma ei parandanud, lisanin vajadusel vaid suure algustähe ning lause lõppu punkti.

4.2.1. “Millistest tsiviilelus omandatud oskustest/teadmistest võib Teil ajateenistuse edukaks läbimiseks kasu olla?”

Peatükis 4.2.1 tõin välja tsiviilväljal omandatud oskused ja teadmised, mida saab kasutada ajateenistuses olles.

Ei ole omandatud kasulikke oskusi/teadmisi

6,4% kõigist küsimusele vastajatest leidis, et neil ei ole tsiviilelus omandatud selliseid oskusi ja teadmisi, mis tuleksid kasuks ajateenistuse edukal läbimisel. Leiti ka seda, et isegi kui on olemas teadmised või oskused, mida saaks ära kasutada, siis ajateenistus kestab väga lühikest aega nende teadmiste või oskuste rakendamiseks. Mõned leidsid, et ajateenistus ja tsiviilelu erinevad teineteisest väga ning seega pole ka omavahel võrreldavad.

Ajateenistus erineb totaalselt minu tsiviilelust.

Ajateenistuses pole aega tsiviilelu jaoks ja siin on omad kombed ja õpetused.

Toodi välja ka seda, et tsiviilväljal omandatud oskusi ei ole võimalik militaarväljal kasutada, sest militaarspetsiifika ei vaja vastavaid oskusi.

Enamus asjad mida ma siin omandanud olen on uued asjad.

Õpin teede ehitamist ja siin sellis oskusega pole midagi teha.

Ei tea, kas on ajateenistuse jaoks kasulikke oskusi või teadmisi

Kõigist vastanutest 7,3% vastasid, et nad ei tea, kas neil on tsiviilväljal omandatud teadmisi või oskusi, mis tuleksid kasuks militaarväljal. Toodi välja kui keeruline on mõelda muule kui oma kodusele elule.

Ei oska ütelda kuna mul peas lapsed kesnon kodus ja rase naine kes on kodus !!!”

Negatiivne suhtumine ajateenistusse

Osa vastanutest tõi selgelt välja negatiivse suhtumise militaarvaldkonda ning ajateenistusse. Antud respondendid leidsid, et militaarväljal oluline hierarhia ning käsule allumise vajadus võtavad ära võimaluse oma oskusi ja teadmisi näidata. Negatiivse sisuga vastuse andis 0,6% vastanutest, kõik isikud kuulusid vastumeelsete seadusetäitjate hulka.

Siin tuleb teiste taktikepi all mängida, seega pole OMA pead vajagi ja OMA teadmised võib unustada mõneks ajaks.

Kõik varasemalt omandatu tuleb kasuks ajateenistuse läbimisel

Erinevalt eelpool välja toodud vastustest leidis 1,2% respondentidest, et kõik varasemalt omandatud teadmised ja kogemused on olulised. Toodi välja ka see, et võimalik kasu tsiviilelus omandatust tuleb igäihel enda jaoks mõtestada.

4.2.1.1. Praktilised teadmised ja oskused

Majapidamises vajaminevad oskused

Mitmed respondendid pidasid vajalikuks konverteerida tsiviilelust militaarväljale erinevaid majapidamisega seotud oskusi ja teadmisi. Oskusi, mida läheb vaja majapidamistöote tegemisel, kirjeldasid respondendid kui praktilisi igapäevaseid oskusi. Enim toodi välja puhtuse hoidmist ning oskust koristada. Respondentide meelest oli oluline söögi tegemise oskus, mida mainiti ka sõnaga “kokandus”.

Praktilist oskused eluks nagu koristamine ja toidu valmistamine.

Toodi välja ka õmlemisoskust ning vähesel määral pesupesemise oskust, riiete kokkuvoltimise oskust ning oskust voodit teha.

Kuidas voodit teha, põrandat pesta ja tekikoti tekile ümber panna.

Koolis omandatud oskused ja teadmised

Respondendid tõid välja erinevates kooliastmetes (põhikool, gümnaasium, kutsehariduskeskus, ülikool) omandatud teadmisi. Mitmed isikud tõid välja spetsiifilisi õppeaineid, millest on ajateenistuses kasu: matemaatika, füüsika, ühiskonnaõpetus,

geograafia, keemia, ajalugu. Nimetati ka õpitavaid erialasid nagu IT, metsamajandus, autotehnik, ärikorraldus.

Õppisin rekkamehaanikuks mis annab mulle suurema tõenäosuse autojuhiks saada.

Mainiti ka koolis omandatud õpioskuste, hoiakute ja mälu treeningu olulisust. Mõni, kel jäid õpingud ajateenistuse tõttu pooleli, tõi välja kasulikud aspektid omandatavast elukutsesest.

Teadmised sõidukite ehitusest ja tööpõhimõtetest tänu omandamisel olevale autotehnika haridusele.

Omandatud haridus

Mitmed respondendid tõid välja omandatud haridustaseme kui olulise teadmise või oskuse, millest on kasu ajateenistuse edukal läbimisel. Siinkohal toodi enim välja kõrgharidust IT-valdkonnas.

Kui saaksin informaatika kõrgharidust kusagil ära kasutada, oleks väga hea.

Mainiti ka haridust meditsiini valdkonnas, mehhatroonikas, logistikas ning proviisori kutset ja tehnikavaldkonna erialasid.

Tehnika ja masinate alased teadmised ning oskused

Tehnika ja masinate alaseid teadmisi ning oskuseid toodi samuti olulise konverteeritava kapitalina välja. Osad respondentidest nimetasid, et nende töökoht tsiviilväljal ongi mehaanikuna töötamine, teised aga toonitasid, et neil on teadmised ja oskused lihtsalt olemas.

Erinevate sise põlemismootorite pealt töötavad masinad ja nende remont.

Toodi välja, et oluline on huvi tehnika ja erinevate masinate vastu. Mainiti, et autoremondialastest teadmistest on kasu juhul kui ajateenistuses avaneb võimalus autojuhina töötamiseks.

Masinate juhtimise oskus

Sõidu oskus ei tähenda alati vajaliku juhiloa olemasolu. Enamus respondente nimetas autojuhtimis oskust. Mainiti ka oskust suuri masinaid, rasketehnikat ja tõstukit juhtida.

Erinevate masinatega sõitmine tuleb kasuks ajateenistuses, kus on kasutusel erinevad sõiduvahendid.

Suurte ja raskete masinatega sõitmine ja manööverdamine.

Juhiload

Mitmed respondendid kirjutasid oskuste ja teadmiste alla lihtsalt "juhiload." Enim toodi välja B-kategooria juhilubade olemasolu, mainiti ka C- ja BC1-kategooriat. Ühel vastanutest oli omandatud rahvusvalise motoristi tunnistus. Üks vastanutest nimetas ajateenistuse eduka läbimise huvides uue kategooria omandamise vajalikkust.

Edukas läbimine oleks siis kui ma saaks veoauto load. Seega B kategooria juhtimis õigus.

Füüsiline vorm

Mitmed respondendid pidasid ajateenistuse eel saavutatud head füüsilist vormi oluliseks ajateenistusse astumise eelduseks.

Olen füüsiliselt hästi ette valmistunud.

Enamasti toodi vastustes välja kas füüsiline või hea füüsiline vorm. Nimetati ka ajateenistusele eelnenud pingutusi oma füüsilise võimekuse tõstmiseks läbi erinevate harjutuste või füüsilise töö tegemise. Lisaks mainiti heast füüsilisest vormist tulenevat paremat vastupidavust.

Spordi tegemine

Ajateenistusele eelnevalt tegid mitmed respondendid aktiivselt sporti. Spordiga tegelemise juures mainiti ära, et sellest on abi ajateenistuse edukaks läbimiseks.

Olen kogu elu olnud sportlane, 5-6h päevas trenni\drillide tegemine pole probleemi.

Spordiga tegelemine muudab inimese vastupidavamaks. Olulise mõttena märgiti, et varasem regulaarne treenimine annab teadmisi oma keha võimekuse kohta. Respondentide vastustest järeldub, et spordiga tegelemine õpetab toimetulekut keerulistes olukordades.

Tegelen võitlusspordiga, seega oskan toime tulla rasketes olukordades.

Toimetulek looduslikus keskkonnas

Ajateenistuse jooksul tuleb kutsealustel aega veeta looduses metsalaagrites ning rännakutel. Nii SBK kui ka ajateenistuse lõpus on kutsealustel vaja läbida lõpurännakud. Paljudes vastustes väljendasid respondendid teadmisi ja oskusi looduslikus keskkonnas hakkama saamiseks. Kirja pandi teadmisi, kuidas metsas hakkama saada ning toodi välja, et on olemas ellujäämisoskused metsas.

Olen harjunud metsas ringi liikumisega, orienteerumisega ja ööbimisega.

Mitmete respondentide meelest on oluline kaarti tunda ning toodi välja, et käiakse nii looduses matkamas kui ka orienteerumas. Veel toodi välja mürgiste taimede äratundmist, sõlmede tegemist, puude lõhkumist, lõkke tegemise oskust, väljas söögi tegemise ning telgi püstitamise oskust. Paari respondendi meelest tuleb looduses hakkama saamisel neile kasuks maal üles kasvamine.

Riigikaitse õpe koolis

Koolides on õpilastel võimalus valida riigikaitse kursuse, mille käigus saab teadmisi kaitsevaldkonnast üldisemalt kui ka kaitseväest, õpitakse tundma relva ning kursuse lõpus leiab aset mitmepäevane riigikaitse laager. Laagris olles elatakse looduses ning ööbitakse telgis, harjutatakse taktikalist liikumist, lastakse relvast ning sooritatakse muid ülesandeid.

Respondendid tõid välja, et riigikaitse kursuse läbimine andis neile oskusi ja teadmisi, mis tulevad kasuks ajateenistuse läbimisel. Toodi välja, et riigikaitse õpe aitab end ette valmistada ajateenistuses ees ootavaks ning seal saadi kasulikke infot ajateenistuse kohta.

Riigikaitse tunnis õpetatud sisu, kus räägiti ajateenistuse tähtsusest ja sealsetest kohustustest.

Varasemad kogemused militaärväljal

Vastanute seas oli isikuid, kes on tegutsenud kaitseliidus, olnud noorkotkad või kodutütred. Respondentide meelest said nad varasema militaarkogemusega mitmeid oskusi ja teadmisi, mis tulevad neile ajateenistuses kasuks. Välja toodi siinkohal veel huvi sõjalise tegevuse ning militaarmaailma vastu.

Kodutütärde organisatsioonist baas asjad nt lõksetegemine, orienteerumine, metsas ööbimine jne.

Mõned respondendid tõid välja ka selle kui pikalt nad on organisatsiooni kuulunud. Kõige pikemalt oli üks respondent ajateenistuse alguseks noorkotkas olnud kümme aastat ning see andis talle julgust ning ta ei karda metsa ega uusi väljakutseid.

Muu kategooria

Viimaseks kategooriaks praktiliste oskuste ja teadmiste all on liigendus "Muu". Siia alla kuuluvad kõik mainitud oskused ja teadmised, mida mainis alla 30 inimese. Toodi välja eesti keele oskus ning mõne respondendi jaoks oli oluline ka inglise või/ja vene keele oskus. Nimetati airsofti mängimist, militaarteemaliste arvutimängude mängimist ning militaarteemaliste filmide vaatamist. Välja toodi ka tervislikku eluviisi, tervislikku ja teadlikku toitumist ning head hügieeni, veel toodi olulise oskusena välja seda, kuidas hooldada oma jalgu. Kirjutati ka kiirusest, toodi välja kiire õppimisvõime, kiire söömisoskus ning kiire tegutsemine hügieenitoimingutel. Lisaks toodi välja head ajaplaneerimisoskust, loogilist mõtlemist, elukogemust, pingetaluvust ning iseseisvust. Pingetaluvuse on osad respondendid saanud töökogemusest ning õpingutest koolis. Iseseisvuse on andnud osadele respondentidele üksinda elamine ning olukorrad, kus peab üksinda toime tulema, näiteks raamatute müük Ameerikas ning töötamine Austraalias.

Osade respondentide jaoks oli oluline muusikaga seotu, näiteks pilli mängimise oskus, oskus häält kasutada ning hääletreeningu läbimine. Toodi ka välja võimalust panustada kaitseväge orkestri koosseisu ning pakkuda teistele meelelahutust.

Kitarrimäng ja laulmine läheb toakaaslastele peale.

Mitmed respondendid tõid välja käsivõitluse ning külmrelvade kasutamise oskuse. Nimetati ka relva kasutamise oskust, teadmisi relva ohutusest ning varasemaid lasketiirus käike. Kahel respondendil oli varasemast olemas ka relvaluba.

Toodi välja ehitusoskust, teadmised ja oskused elektritöödest, merel toimetuleku oskusi ning teadmisi meditsiini kohta. Mõned respondendid tõid välja, et kindlasti on oskusi ja teadmisi, mida saab kasutada, aga mis koheselt ei meenu.

Ma teadsin et õiges olukorras tuleb minust välja kõige parimad "attributes" mille ma linna eluga olen rikkunud.

Erinevate oskustena toodi välja ka puidutööd, mõningased parandustööd, mainiti ka teadmisi seadustest ning õigustest. Mainiti ka oskust salaja telefonis aega veeta, magada ebamugavates kohtades ning igal võimalikul hetkel puhata.

4.2.1.2. Sotsiaalsed teadmised ja oskused

Distsipliin

Enesedistsipliini peeti ajateenistuse edukaks läbimiseks kasulikuks oskuseks. Väljendati, et distsipliin peaks olema tugev ning seda on vaja hoida. Kahe respondendi sõnul said nad vajaliku distsipliini kaasa varasemast elust läbi koduse kasvatus, ühel kahest respondentist oli üles kasvades range kodune kord. Toodi välja ka, et oma distsiplineeritus saadi merel olles. Enamus respondendid panid kirja vaid “distspliin”.

Suhtlemisoskus

Ajateenistuses on korraga koos palju inimesi, kellega tuleb pidevalt jagada nii ruumi kui ka tegevusi. Paljudel teenistusse astujatel võib olla ka üksteisest väga erinev taust.

Erinevate inimeste mõistmine, kõik tulevad üle Eesti erinevatest keskkondadest sama asja tegema.

Kuidas normaalselt suhelda inimestega, kes sulle ei meeldi.

Mitmed respondendid töid välja just oskuse suhelda erinevate inimestega ning oskuse kergesti sõprussuhteid luua ning inimestega hästi läbi saada. Omavahelise suhtluse puhul nimetati elementaarset viisakust, oskust teisi inimesi analüüsida ja mõista.

Meeskonnatöö

Meeskonnatööoskuse puhul toodi välja, et üksteisega on vaja arvestada ning meeskonnasiseseks heaks õhkkonnaks on vajalik üksteise mõistmine. Toodi välja oskus meeskonnas töötada selleks, et saavutada ühiseid eesmärke.

Jalgpalli kaudu õpitud meeskonnatöö ja kambavaim. Teenindustööl õpitud arusaam, et Kik peavad oma rolli täitma, et kõik läheks hästi.

Meeskonnas on igal isikul täita oma roll selleks, et suudetaks jõuda eesmärgini. Lisaks tiimisordist saadud meeskonnatöö kogemusele saadi seda ka oma varasematelt töökohtadelt.

Töökogemus - meeskonnatöö, allumine, tähtajad ja stressitaluvus.

Meeskonnas ei saa olla iga inimene juht, kellele teised kuuletuvad. Osad isikud peavad jääma juhust madalamale positsioonile ning täitma neile seatud ülesandeid. Selleks, et täita antud ülesandeid, toodi välja, et peab olema kannatust ning hoidma ühtsustunnet.

Varasem juhtimiskogemus

Mitmed respondendid tõid välja, et neil on olemas varasem juhtimiskogemus või oskus meeskonda juhtida. Toodi välja, et juhtimisoskust on õpitud ülikoolis või tööl juhtival positsioonil töötades.

Olen olnud pikalt tööl vastutaval kohal ning olen harjunud inimesi juhtima ning oskan ülesandeid delegeerida.

Toodi välja, et juhina on oluline osata riske hinnata, otsuseid vastu võtta, juhendada teisi ning pingelistes olukordades osata toime tulla. Välja toodi ka oskust teisi inimesi motiveerida, teistele abiks olla ning käepäraste vahenditega toime tulla probleemide lahendamiseks.

/.../ Tean kuidas inimesi juhtida ja samas ka oskan aidata inimesi igasuguste probleemidega, kuna olen ise lapsest saati palju asju üle elanud.

Loomuomadused

Respondendid tõid välja ka enda loomuomadusi, mis tulevad kasuks teistega suhtlemisel ning ajateenistuse edukal läbimisel. Toodi välja tahtejõulisust ja kannatlikkust. Lisaks toodi välja taktitundelisust, vastutustundlikkust, rahulikkust, ratsionaalsust ning püüdlikkust. Mitmed respondendid tõid välja enda puhul omadusi mis on olulised - olla positiivne, optimistlik, mõistlik ja sõbralik. Veel nimetati abivalmidust, mõistlikkust, konkreetsust ning ausust.

Olen suht aus inimene ja tunnistan asju ülessenkui olen midaginvaosti teinud.

Teisega edukal suhtlemisel toodi enda kohta välja huumorimeel, julgus, jutukus, enesekindlus ja avatus. Nimetati kavalust ning positiivsena nähti enda puhul oskust negatiivseid kommentaare mitte südamesse võtta.

Muu kategooria

Lisaks eelnevalt nimetatud sotsiaalsetele teadmistele ja oskustele, anti vastuseid, mis kuuluvad kategooria "Muu" alla. Välja toodi kodune kasvatus kui soodustav tegur ajateenistuse edukaks läbimiseks. Kodust said respondendid kaasa head kombed, elementaarse viisakuse ning endaga kaasa võeti ka vanemate poolt saadud õpetussõnad.

Osad respondendid väljendasid, et nad on hea kohanemisvõimega ning julgevad vajadusel täpsustavaid küsimusi küsida. Lisaks mainiti suurt kohusetunnet, vaimset tugevust ning viisakusreeglite teadmist. Respondentide poolt toodi välja ka oskus asjad läbi mõelda enne tegutsemist.

Välja toodi ka informatsiooni ajateenistuse kohta, mida oldi saadud teistelt inimestelt. Respondendid leidsid, et varasemalt saadud informatsioon ja soovitusel annavad neile ettekujutuse sellest, milline nende elu ajateenistuses olema hakkab. Infot ajateenistuse kohta saadi tuttavatelt, sõpradelt ning pereliikmetelt.

Kindlasti on abiks varem ajateenistuse läbinud inimeste kogemused ja muu üldine information neilt.

Üks respondent väljendas, et teda toetab ajateenistuse edukal läbimisel teadmine, et teda on toetamas nii tema tüdruksõber kui ka perekond.

Ajateenistuse alguses toodi välja mitmeid erinevaid teadmisi ja oskusi, mida konverteeriti ajateenistusse ning millest respondendid ise tundsid, et neile on ajateenistuses kasu. Sama sisuga küsimus esitati respondentidele ajateenistuse lõpus, kus nad pidid nimetama, millised kasulikud oskused ja teadmised neil tuleks konverteerida tsiviilväljale.

4.2.2. "Millistest ajateenistuses omandatud oskustest/teadmistest võib Teil tsiviilelus kasu olla?"

Peatükis 4.2.2 tõin välja ajateenistuse jooksul omandatud oskused ja teadmised, millest võib respondentide hinnangul neile edasises tsiviilelus kasuks tulla.

Ei ole omandanud oskusi või teadmisi, mis tsiviilelus võivad kasuks tulla

6,4 % antud küsimusele vastanutest leidis, et nad ei ole omandanud ajateenistuse jooksul oskusi ega teadmisi, mida annaks tsiviilvälja konverteerida peale ajateenistuse lõppu. Toodi välja, et paljut teati juba enne ajateenistusse minekut, seega ajateenistusest ei ole midagi konverteerida.

Ei Leia midagi olulist sealt mida varem ei osanud.

Mõned respondendid arvasid, et tõenäoliselt ei lähe tsiviilväljal vaja omandatud oskusi ja teadmisi. Toodi ka välja, et omandatu ei ole edaspidiseks eluks kasulik. Rõhutati et oskusi ja teadmisi küll omandati, kuid lähtuvalt nende oskuste ja teadmistete sõjanduslikust iseloomust ei tundu nende oskuste ja teadmiste konversioon tsiviilellu võimalik.

Ega vast midagi kuna olin kuulipilduja

Ei tea, kas ajateenistuse jooksul on omandatud ka tsiviileluks kasulikke teadmisi või oskusi

Võrreldes eelmisele küsimusele “ei tea” vastuse andnutega, langes teise küsimuse puhul sama vastuse andnud isikute osakaal üsna suurel määral. Kõigist küsimusele vastanud respondentidest vastasid “ei oska öelda” vaid 0,4%. Kui esimese küsimuse all sama vastuse andnute seas oli isikuid, kes ka pikemalt oma vastuse lahti seletasid, siis antud küsimuse juures ei selgitanud pikemalt oma vastust mitte ükski isik.

Negatiivne kogemus ajateenistusest

Kui esimese küsimuse puhul tõid negatiivse suhtumise ajateenistusse välja vaid vastumeelsed seadusetäitjad, siis negatiivne suhtumine ajateenistuse osas laienes antud küsimuse puhul ka teistele ajateenija tüüpidele. Negatiivse suhtumise tõi välja 2,7% respondentidest. Tegemist on analüüsitud andmete seas ainukese küsimuse kategooriaga, kus respondendid on oma arvamuse põhjalikult lahti selgitanud.

Seda, et tsiviilarstid on kordades pädevamad ja hindavad olukorra tõsidust reaalselt.

Suurem osa eesti noortest meestest on parajad mongolid.

Saan minna soome koristajaks tööle kuna siin pataljonis tegeletakse rohkem mopi lükkamise, kui sõdurile vajalike oskuste arendamisega.

Ei ole mõtet uskuda mida sulle räägitakse või lubatakse, eriti kui seda teevad kaitseväge tegevvälased.

Respondendid tõid välja, et neil on kahju, et pidid osalema ajateenistuses. Mainiti, et teistele ei tasu loota ning toodi välja ka see, et ei soovita kellelegi tulevikus ajateenistuse läbimist.

Kõik ajateenistuse jooksul omandatu on kasulik

Respondentidest 2,7% leidis, et kõik ajateenistuses omandatud oskused ja teadmised tulevad kasuks neile ka tsiviilväljal.

Kogu ajateenistuses õpitud saan rakendada ka tsiviilis.

Välja toodi ka seda, et kõigist ajateenistuses omandatud teadmistest ja oskustest on kasu veel seetõttu, et mõni respondent plaanib oma tulevikku jätkata militaarvaldkonnas töötades.

4.2.2.1. Praktilised oskused ja teadmised

Majapidamises vajaminevad oskused

Omandatud majapidamises vajaminevaid oskusi toodi välja mitmete respondentide seas. Kõige rohkem mainiti koristamise oskuse saamist ajateenistusest.

Koristamine, moppimine ja tolmu pühkimine on nüüd vägagi selge.

Toodi välja ka söögi tegemise oskuse arenemist ning nippe, kuidas toit maitsvamaks teha pipra lisamisega. Voodit osatakse teha kaitseväge standardite järgi ning respondendid tõid välja kui oluline on see, et voodi oleks alati laitmatus korras. Lisaks voodile peavad perfektselt olema volditud riided, mis on aeganõudev oskus ning mitmed respondendid tõid selle olulise oskusena välja.

Osman nüüd voodid korda teha. Koristada. Küürida. Puhastada. Kokku asju panna. Pesta. Koristada.

Masinatega sõitmise oskus

Respondendid leidsid, et ajateenistusest tsiviilväljale konverteerub masinatega sõitmise oskus. Palju toodi välja sõiduoskuse ning auto tunnetuse paranemist ning sõidukogemuse suurenemist. Suurem sõidukogemus ning parem auto tunnetus andis respondentidele juurde kindlust autoroolis. Mainiti ka B-kategooria sõiduoskuse saamist maastikul, mida tsiviilväljal nii kergelt ei saa.

Julgen nüüd tallinnad autoga sõita.

Mainiti veel C ja CE kategooria masinatega (veokiga, bussiga, suure masinaga) sõitmist. Tavalisest sõiduautost suurema masinaga sõitmise puhul toodi välja nii kogemust liikluses kui ka maastikul.

Juhiload

Juhilubade olemasolu toodi välja olulise konverteeritava kapitalina. Mitmed respondendid omandasid B-kategooria juhiload. Palju toodi välja ka teiste kategooriate juhtimisõiguse saamist. Kui enamus isikuid tõid välja C-kategooria juhiload, siis leidus ka isikuid, kes omandasid lausa mitme erineva sõidukiga sõitmise õiguse. Välja toodi C-kategooria juhiload; D-kategooria juhiload; CE-kategooria juhiload ja DE-kategooria juhiload. Toodi ka välja, kuidas juhiload on edaspidiseks eluks väga kasulikud ning annavad juurde palju võimalusi, näiteks töökohtadel, kus on vaja juhtida erinevaid sõidukeid. Juhiload kuuluvad institutsionaliseeritud kultuurilise kapitali hulka.

C Kat juhiload on suureks kasuks edaspidises elus.

Meditšiinalased teadmised

Meditšiinalased teadmised olid kõige enam välja toodud praktiline oskus ja/või teadmine, mida respondendid omandasid ning konverteerisid tsiviilväljale. Respondendid leidsid, et omandatud oskused ja teadmised meditsiinist ning esmaabi oskused on väga olulised ka edaspidises elus. Mitmed respondendid leidsid, et meditsiini kohta omandatu on ainus kasulik oskus tulevikuks. Toodi välja kuidas tulevikus suudetakse anda õnnetusse sattunud isikutele esmaabi. Paraku leidis mõni respondent ka seda, et oskused ei jää püsima, kui tulevikus kõike üle ei korda järjepidevalt. Meditsiinalaste teadmiste ja oskuste kategooria oli terve tulemuste osa peale kõige pikemate vastustega kategooria.

Olen lõppenud rühma parameediku kursust. Arvan, et esmaabi andmise oskus on väga kasulik oskus, lisaks rohkem saan aru meditsiinist, oskan haiguste sümptoomi leida (merged haigused ehk angiin, põletik), kaniüüli panna jne.

Meditšiinalastest teadmistest nagu elustamine, lahastamine, sidumine jm võib olla ka tsiviilelus kasu. Kuna läbisin parameedikuõppe, siis minu vaatevinklis on see olulisim teadmiste- ja oskustepagas, mida Kaitseväest sain.

Toimetulek looduslikus keskkonnas

Ajateenistuse jooksul looduses veedetud ajast omandatud kogemused ja teadmised olid tuleviku jaoks olulised hulga respondentide jaoks.

Kui varustus oleks ka tsiviilis olemas, saaks metsas jao suuruse üksusega lihtsalt hakkama.

Välja toodi oskust metsas hakkama saada, lageda taeva all magamisega harjumist, katelokiga söögi tegemist ja vastavalt ilmastikutingimustele riietumist. Lisaks toodi välja kaardi lugemise oskus ning orienteerumisoskus.

Vahemaade mõõtmine, maastiku tundmine, orienteerumine ja osutamine.

Respondendid tõid ka välja looduse kasutamise hakkama saamiseks ning toodi ka välja kui oluline on loodust lugeda ja mõista. Veel toodi olulisena välja ümbruskonna analüüsimine, seda ka üksikute unetundidega. Ümbruskonna analüüsimine on oluline, et märgata lähenevaid vastaseid ja muid ohte. Välja toodi ka metsast lahkumise korral looduse korrastamise ning ka looduskaitsealal tehtud kahjustuste maskeerimise.

Muu kategooria

Kategooriasse "Muu" koondasin seda tüüpi vastused, mida oldi mainitud alla 30 korra respondentide poolt. Respondendid mainisid eesti keele oskuse arendamist ning ka Eesti Vabariigi põhiseaduse kohta teadmiste saamist. Mainiti enesearengut, ajaplaneerimisoskuse paranemist ning kogemusi, mis tulevad respondentide hinnangul kasuks tulevikus.

Kuna hetkel on soov saada õpetajaks siis sain kogemusi tunni läbiviimise osas.

Omandati enesekaitse kohta oskusi, saadi oskuseid ja teadmisi käsivõitluses ning õpiti kasutama relva. Toodi välja ka iseseisvuse suurenemist ning oskust ära elada igakuiselt vaid 100 euroga. Paremat füüsilist vormi ning aktiivset spordi tegemist toodi ka välja.

Oma enda keha limiitidest saan paremini aru ja oskan füüsiliseks koormuseks ette valmistada ennast.

Mitmed respondendid tõid välja oskuse magada igal pool ning aega veeta mitte midagi tehes (passides, oodates). Omandati oskus saapaid vikside ja korrektselt riietuda. Välja toodi ka raietöölise ja saemehe paberid, mille puhul on tegemist institutsionaliseeritud kultuurilise

kapitaliga. Välja toodi ka omandatud teadmisi sideseadmete kohta, oskust laeva juhtida ning laevahuku korral käituda ning ka oskust tunda ära ohtlikke esemeid.

Lõhkekehade ära tundmine ja nende ohutu käsitlemine (juhul kui peaks in leidma /.../).

4.2.2.2. Sotsiaalsed oskused ja teadmised

Distsipliin

Respondendid väljendasid, et oluline on distsipliini tagamine enda elus ning seda pidev järgimine. Distsipliini peeti väga oluliseks ülesannete lahendamisel selleks, et suudaks ette antud ülesande algusest lõpuni korralikult ära teha.

Juhtimisoskus

Hulk respondente leidis, et ajateenistusest tsiviilvälja on oluline kaasa võtta omandatud juhtimisoskus või teadmised juhtimisoskusest. Toodi välja kui oluline on olla hea juht läbi grupiliikmete motiveerimise ning meeskonna vaimu hoidmise. Leidus respondente, kelle jaoks on juht see, kes teisi käsutab, kuid enamus respondente kirjeldas hea juhina isikut, kes käskude andmise asemel rühma suunab.

Juhtimisalastest (kuidas mitte juhtida ning millised on kehvad juhid) oskustest ja teadmistest.

Samuti terve nooremallohvitseri kursus andis hea sissejuhatuse juhtimisest, kui astun kooli tsiviilis.

Kuidas isikkoosseisu paremini juhtida nii, et ülesanne saaks kiirelt täidetud nii, et kõigil oleks ühine eesmärk.

Toodi välja, et juhil on väga suur vastutus ning ta peab suutma haarata initsiatiivi keerulistes olukordades. Samuti peeti oluliseks, et juht suudaks suunata tööle ka mittemotiveeritud inimesed, et vajalikud tööd tehtud saaksid.

Personalihaldus kindlalt. Igale inimesele vaja erinevalt läheneda ja kaitseväs on see loomaaed suur.

Meeskonnatöö

Meeskonnatööd peeti oluliseks oskuseks ajateenistusest tsiviilväljale siirdudes. Toodi välja, et meeskonnas on vaja töötada ühise eesmärgi nimel. Lisaks koostööle on meeskonnas oluline ka teiste inimestega arvestamine ning meeskonnatunde saavutamine kaaslastega. Keerulistes olukordades peeti oluliseks kokku hoidmist. Toodi välja ka oskus meeskonnas alluda käskudele oma ülema poolt, isegi kui ülesanne tundub ebamõistlik. Samuti väljendati ka tulevikuks valmidust meeskonnas töötada.

Suhtlemisoskus

Suhtlemisoskus oli respondentide jaoks oluline oskus, mida ajateenistuse jooksul arendati. Oluliseks peeti erinevate inimeste mõistmist, et nendega paremini suhelda ja toime tulla. Erinevate inimestega hakkama saamist või toime tulemist tõid välja mitmed respondendid. Erinevate inimestega suhtlemine oli oluliseks kogemuseks samuti mitmetele isikutele. Erinevaid inimesi kirjeldati ka kui värvikaid inimesi. Mainiti ka seda, et ajateenistuse jooksul õpiti palju nii teiste inimeste kui ka enda kohta.

Välja toodi ka uute tutvuste ja sõprade olemasolu, kellest tulevikus kasu on. Omandatud sõbrad ja tuttavad kuuluvad sotsiaalse kapitali alla.

Muu kategooria

Respondendid tõid välja, kuidas ajateenistuses kasvasid ja arenesid nad inimesena. Muututi enesekindlamaks, õpiti ennast usaldama ning vajadusel ka enda eest seisma. Õpiti ka vajadusel pahameele ohjamist, hea leidmist halvas ning negatiivsete kommentaaride kõrvust mööda laskmist. Veel toodi välja, et ollakse kannatlikumad, suudetakse paremini rahu säilitada ning ollakse ka julgemad kui varem. Mainiti ka austust tegevväelaste vastu, kes on neist kõrgema auastmega, auastme kui väärtuse ära tundmine ning selle austamine tähendab, et tegemist on sümbolse kapitaliga.

Ma Olen enesekindlam ja mul on rohkem järjepidevust ends plane ellu via.

Probleemide lahendamised, sest ajateenistus õpetas haarama olukordades initsiatiivi ja jääma rohkem enesekindlaks.

5. ARUTELU

Respondendid tõid välja mitmed erinevad omandatud oskused ja teadmised nii tsiviilväljalt militaarväljale sisenedes kui ka militaarväljalt lahkudes tsiviilväljale. Kui tulemused tõin välja induktiivsel teel, tuginedes vastuse sisu järgi moodustatud kategooriatele, siis arutelu on mul ülesehitus teoreetilise raamistiku järgi ning arutlen tulemuste üle lähtuvalt Bourdieu kapitalidest.

5.1. Kehastunud kultuuriline kapital

Praktilised oskused ja teadmised

Kehastunud kultuurilist kapitali, mille alla kuuluvad kõik omandatud teadmised ja oskused, oli tulemuste seas kõige rohkem, suur enamus kogu vastustest. See on täiesti loomulik, kuna avatud küsimused olidki omandatud oskuste ja teadmiste kohta. Analüüsi käigus selgus, et mitmed oskused ja teadmised kattusid mõlema küsimuse puhul. Siiski toodi tsiviilväljalt ajateenistusse asumise kohta välja rohkem konverteeritavaid oskusi ja teadmisi kui ajateenistusest tsiviili. See võib olla põhjustatud sellest, et militaarväljal omandatud kapitalid võivad olla niivõrd militaarväljale omased ja spetsiifilised, et tsiviilväljale neid konverteerida ei ole võimalik (Cooper jt, 2018). Lisaks sellele, et ajateenistusest tsiviilväljale konverteerimiseks toodi välja vähem oskusi ja teadmisi, oli ka vastanute arv väiksem kui esimese küsimuse puhul.

Kasulikuks konverteeritavaks teadmistepagasiks peeti koolis omandatud teadmisi. Koolis omandatakse teadmisi erinevatest valdkondadest, mis võivad ajateenistuses kasuks tulla. Näiteks võivad omandatud geograafilised teadmised tulla kasuks orienteerumisel ja rännakutel ning teadmised metsamajandusest võivad aidata toime tulla metsas. Lisaks sellele, et koolis saavad õpilased teadmisi erinevate õppeainete kohta, on kool ka oluline enesearengu jaoks ning aitab välja kujundada isikut koolitee vältel. Ka põhikooli riikliku õppekava määruse (RT I, 14.01.2011, 1) 2.peatüki 1.jao § 2 toob välja, et põhikool loob tingimused ning toetab õpilaste vaimset, sotsiaalset, emotsionaalset, kõlblist ja füüsilist arengut ning kujundab nii väärtushinnanguid kui ka -hoiakuid. Seega võib öelda, et lisaks omandatud õppeainetele on kool oluliseks kohaks inimese üldist arengut silmas pidades nagu toodi välja ka uuringu tulemustes. Eesti elanike jaoks on hariduse omandamine oluline ning läbi

õppimise loodetakse saada teadmisi ja oskuseid, mille peale tugineda edasises elus. Masso, Kirss ja Kriger (2012) toovad välja, et Eestis elavad inimesed - erinevad põlvkonnad ja rahvused, väärtustavad haridust üsnagi kõrgelt

Ajateenistuse alguses toodi välja ka füüsilist vormi ning spordiga tegelemist, mida ajateenistuse lõpus konverteeritavana välja ei toodud. Respondendid leidsid, et varasemad treeningud ja hea füüsiline vorm aitavad neil ajateenistuses füüsilise treeninguga kohe alguses paremini hakkama saada. Minu bakalaureusetöös töid intervjueeritavad samuti välja, et on varasemalt trenni teinud, kuid tõdesid, et siiski oli raske harjuda ajateenistuses oleva füüsilise koormusega (Kollom, 2018). Kaitseressursside ameti kodulehel on üleval lausa soovitus teha trenni 3-4 korda nädalas, kasutada ettevalmistavaid spordiäppe ning tervislikult toituda selleks, et valmistada end ajateenistuse füüsiliseks treeninguks (Füüsiline treening, 2020). Minu bakalaureusetöös töid uuringus osalejad välja, et kuigi nad üritasid peale ajateenistust oma füüsilist vormi säilitada, siis mõne aja möödudes hea füüsiline vorm paratamatult vähenes (Kollom, 2018). Kui ajateenistuses on füüsiline vorm väga oluline kapital paremaks toimetulekuks, siis tsiviilväljal on tegemist iga inimese vaba valikuga, kas teha trenni või mitte. Füüsilist vormi militaarväljal võib pidada ka sümboolseks kapitaliks. Seda väärtustatakse ning hinnatakse väga ja nähakse palju vaeva hea füüsilise vormi säilitamiseks. Samas kui tsiviilväljale liikudes füüsiline vorm väheneb, kuna inimesed ei näe enam nii palju vaeva selle säilitamiseks, siis tähendab see füüsilise vormi sümboolsuse kadumist tsiviilväljal (Kollom, 2018).

Ajateenistusse konverteeritavaks peeti oluliseks ka riigikaitse õppe ajal omandatud teadmisi ja kogemusi, mis respondentide sõnul andsid neile aimu ajateenistuses eesootavast nii teoreetiliselt kui ka praktiliselt. Riigikaitse õppe raames saab lisaks teoreetilisele osale katsetada relva käsitlemist ning osaleda riigikaitselaagris, mille raames elatakse mitu päeva metsas nagu ajateenijad. Tegemist on valikainega õppekavas ning selle õpet toetavad nii Kaitseressursside Amet kui ka Kaitseministeerium (Riigikaitseõpetus, 2020).

Osad respondendid olid saanud kokkupuute militaarväljaga ka varasemate kogemuste läbi Kaitseväe, Noortes Kotkastes või Kodutütardes. Kaitseväe puhul on tegemist vabatahtliku ühendusega, mille eesmärgiks on Kaitseväe seaduse (RT I, 20.03.2013, 1) § 2 lõike 3 alusel suurendada Eesti rahva valmisolekut meie riigi iseseisvuse ja põhiseadusliku korra kaitsmiseks. Noorte Kotskaste ja Kodutütarde puhul on tegu vabatahtlike

noorteorganisatsioonidega, mis kuuluvad Kaitseliidu alla (Kodutütarde kodulehekülg, 2019; Noorte Kotkaste kodulehekülg, 2020).

Riigikaitse õppes, kaitseliidus ning Noortes Kotkastes ja Kodutütardes saavad noored võimaluse veeta aega looduses, laagrites käies. Nii ajateenistusse asudes kui ka tsiviilväljale tagasi minnes leidsid respondendid oluliste konverteeritavate oskuste ja teadmistena toimetuleku looduslikus keskkonnas. Toodi välja ellujäämisoskused, matkamis ja telkimisoskused, oskus kaarti lugeda ja orienteeruda. Kõik mainitud oskused tulevad kasuks ajateenistuses rännakutel käies.

Veel toodi respondentide poolt ajateenistusse minnes välja oskused ja teadmised tehnika ning masinate paranduse kohta, millest võib kindlasti kasu olla ajateenistuse jooksul kui vaja on tegeleda masinatega. Nii ajateenistusse kui ka ajateenistusest tsiviilväljale leiti oluliseks konverteerida oskus erinevaid masinaid juhtida. Toodi välja tavalise sõiduauto juhtimise kogemus ning sõiduoskus C- ja CE-kategooria masinatega. Ometigi ei too ma välja masinate juhtimise oskuse juures juhilube. Seda seetõttu, et kehastunud kultuurilise kapitali all käsitletakse oskusi ja teadmisi, masinatega sõitmise oskus käib otseselt siia alla, juhiluba ei liigitu oskuste ja teadmiste alla ning sõiduoskus ei tähenda automaatselt juhilubade olemasolu.

Ka majapidamises vajaminevaid oskusi toodi välja konverteeritava oskusena nii ajateenistuse alguses kui ka lõpus. Kõige rohkem toodi välja oskust koristada. Mainiti ka söögi valmistamise oskust ning voodi tegemise oskust. Ainukene erinevus voodi tegemise oskuse juures oli see, et ajateenistusest tsiviilväljale konverteerub oskus teha voodit konkreetselt kaitseväge standardite järgi. Koristamine on igapäevane osa ajateenistuses viibimisel, sest üks kord päevas, tavaliselt peale õhtuseid AK uudiseid on päevakavas nii kasarmu kui ka spordirajatiste koristamine (Päevakord ja söök, 2016). Minu bakalaureusetöös toodi ühe uuringu osaleja poolt välja, et ta ise ei saanud arugi, kuidas tema koristamisharjumused ajateenistuse jooksul muutunud olid ning sellele juhtis tähelepanu tema ema (Kollom, 2018). Ajateenistusse minnes võib majapidamisoskuste konversioon oluline olla seoses teiste inimeste juttudega ajateenistuses viibimise kohta. Teiste inimeste poolt saadud infot ajateenistuses toimuva kohta toodi välja antud magistritöös ning minu bakalaureusetöös, kus info saamise eesmärgiks oli enda ettevalmistamine ajateenistuseks (Kollom, 2018).

Ajateenistuses omandatud majapidamisoskused võivad olla seotud distsipliini kasvatamisega ning hoidmisega kutsealuste seas.

Militaarväljalt tsiviilväljale konverteerisid paljud respondendid omandatud meditsiinialaseid teadmisi ja oskusi. Toodi välja, et nüüd on olemas oskused ja teadmised, et vajadusel abistada hädas inimesi. Samas toodi välja ka vajadus teadmisi ja oskusi vahepeal meelde tuletada, kuna muidu need ununevad. Igal aastal saab parameedikuna väljaõppe umbes 150 ajateenijat ning nad võivad peale ajateenistust minna Eesti kaitseväge parameedikuna tööle (Meditsiiniteenistus, 2020). Esmaabi teadmised on väljadeülesed ning teadmiste ja oskuste meeldetuletamine on oluline, et hädaolukorra tekkel osataks kiirelt ja õigesti toimida. Internetis on hulgaliselt juhiseid inimestele esmaabi andmiseks ning võimalus on ka oma töökohta või kooli kutsuda koolitajad, kes annavad ülevaate teoreetilistest teadmistest ning koolitusel osalejad saavad ka praktiliselt erinevad olukorrad läbi harjutada. Olemas on ka mitmeid aastaid töötanud koolitusaktsioon “Sinu käed päästavad elu”, mille raames on üheaegselt üle Eesti koolides, kaubanduskeskustes ja raamatukogudes võimalus inimestel katsetada nuku peal elustamisvõtteid (Sinu käed päästavad elu!, 2014).

Lisaks toodi kehastunud kultuurilise kapitalina välja nii ajateenistuse alguses kui ka lõpus keeleoskust. Kui ajateenistuse algul leiti, et kasuks tuleb nii eesti keele, inglise keele kui ka vene keele oskus, siis ajateenistuse lõpul toodi välja vaid omandatud eesti keele oskus. Mitme keele oskus tuleb kasuks maailmas ringi reisides ning ka Eestis elades. Keeleoskust väärtustatakse erinevatel töökohtadel ning ka töökuulutustel tuuakse välja, et on soovitatav või kohustuslik mitme keele oskus. Eeldan, et Eestis võivad mitmete töökohtadele kandideerides olla eeliseisus need isikud kes oskavad nii eesti keelt kui ka vene keelt.

Toodi välja pingetaluvust ning oskust tegutseda stressirohkes olukorras. Pingelistes ja stressi tekitavates olukordades tuleb ajateenijatel väljaõppe kestel viibida mitmeid kordi. Pinge ja stressiga tuleb toime tulla selleks, et säilitada oma vaimne tervis. Kui stressiga toime ei tulda, on mõjutatud mõtlemine ning keskendumis- ja otsustusvõime (Laido ja Mark, 2011).

Nii ajateenistusse minnes kui ka sealt lahkudes pidasid respondendid oluliseks saadud oskusi relvade kasutamisest ning käsivõitlusest. Veel toodi välja oskus ära elada kuus 100 euroga. Kui 100 euro puhul on tegemist majandusliku kapitaliga, siis antud kontekstis on tegemist

siiski kehastunud kultuurilise kapitaliga. Seda põhjusel, et respondentide jaoks oli oluline omandatud oskus sellise summaga hakkama saada ning ära elada järgmise palgapäevani.

Sotsiaalsed oskused ja teadmised

Ajateenistusse asudes pidasid respondendid oluliseks oma loomuomadusi, mis aitasid neid teiste inimestega suhtlemisel ja sõbrunemisel. Välja toodud loomuomadused on kõik positiivsed ning igati olulised omavahelise suhtluse ning ühtsustunde arendamisel. Ajateenistuses on väga oluline arendada tugevat ühtsustunnet, et meeskonnana oleks võimalik hästi toimida. Omavaheliste heade suhete loomiseks on oluline ka suhtlemisoskus. Toodi välja, et nii ajateenistusse minnes kui ka sealt tagasi tsiviilellu tulles oli respondentidel olemas teadmine, et inimesi on väga erinevaid ning kui osata nendega suhelda, siis on võimalik ka omavahel hästi läbi saada. Respondentide poolt välja toodud loomuomadused ja suhtlemisoskus aitavad kaasa ühtsuse tekkimisele meeskonnas ning see on oluline sotsiaalse kapitali tootmiseks.

Ajateenistuses tegutsevad peamiselt kutsealused meeskonnas. Seetõttu on oluline oskus töötada ühtse meeskonnana. Respondendid tõid välja teadmise, et meeskonnas on igal inimesel vaja täita oma roll ning tuleb arvestada kaaslastega ning üksteist mõista. Seda kõike ühiste eesmärkide nimel efektiivsemalt töötades. Uuringuraporti tööelu ja kaitseväekohustuse täitmise ühitamise (2019) kohaselt omandavad ajateenijad tööandjate hinnangul oskusi meeskonnatööst ning teistega arvestamisest.

Nii militaarväljale kui väljalt konverteeritavate oskuste puhul toodi välja distsipliin kui omaette väärtus. Respondendid kirjutasid, et distsipliini olemasolu aitab ülesanded otsast lõpuni läbi viia. Ajateenistuses kehtivad kaitseväe kombid, mille järgimise kaudu arendatakse distsipliinitunnet (Ajateenistusest, 2020). Distsipliin kujutab endast kindlat korda ning määratud korrale allumist (ÕS, 2018). Kaitseväeteenistuse seaduse (RT I, 10.07.2012, 1) kümnennda peatüki 1. jao § 157 järgi on kaitseväeline distsipliin järgimiseks kõikidele kaitseväelastele ning nõuab seaduste, õigusaktide, ülemate käskudega kehtestatud teenistusülesannete ja kaitseväe korra täpset järgimist. Tsiviilvälja tööandjate meelest on ajateenistus koht, kus saadakse küpsemaks ning ka omandatakse suurem distsipliin (Tööelu ja..., 2019). Üks tööandjate uuringus osaleja tõi samas välja, et militaarväljal omandatud

distsipliini ei saa konverteerida tsiviilväljale, kuna distsipliini ja motiveerimise põhimõtted ajateenistuses erinevad tsiviilväljal olevatest põhimõtetest.

Asudes ajateenistusse toodi välja ka varasemat juhtimiskogemust, mis on saadud näiteks varasemal töökohal. Ajateenistuse lõpus oli positiivne näha, et respondendid said konverteerida endaga militaarväljalt tsiviilväljale teadmise selle kohta, kuidas olla hea juht ning kuidas suhelda alluvatega suhete hoidmiseks ning motiveerimiseks. Tööelu ja kaitseväekohustuse täitmise ühitamise uuringuraportis (2019) toovad tööandjad välja, et ajateenistuses juhikogemuse saanud noored toovad ise välja oma juhtimiskogemuse olemasolu. Veel tuuakse välja tõsiasi, et juhtimismudelid võivad militaar- ja tsiviilvälja vahel vägagi erineda olla ning seetõttu võib ülekantavus erineda tegevusvaldkondade ja firmade vahel (Tööelu ja..., 2019). Tegevusvaldkondi ja firmasid saab mõista Bourdieu väljateooria mõistes väljade ning alaväljadena.

Omandatud oskusi ja teadmisi toodi kehastunud kultuurilise kapitali all välja mitmeid. Oskuste omandamine nii ajateenistuses kui ka enne ajateenistust on respondentidel võtnud aega ning nad on selle nimel pidanud vaeva nägema. Seetõttu võiksid respondendid näha omandatud kultuurilist kapitali ka väärtuslikuna, seda nii militaar- kui ka tsiviilvälja jaoks (Laanepere jt, 2018).

5.2. Institutsionaliseeritud kultuuriline kapital

Kui kehastunud kultuurilise kapitali all käsitlesin koolis omandatud oskusi ja teadmisi ning masinatega sõitmise oskust, siis institutsionaliseeritud kultuurilise kapitali all toon välja omandatud hariduse ning juhiload. Omavahel on mõlemad kapitaliliigid pealtnäha sarnased, kuid erinevus tuleneb sellest, et omandatud hariduse ning juhilubade puhul on neid omavatel inimestel ette näidata dokument, juhiluba või lõputunnistus, mis tõestab saavutatu olemasolu. Kui kehastunud kultuurilise kapitali näol võivad teised inimesed kahelda, kas oskus on tegelikult ka omandatud, siis institutsionaliseeritud kultuurilise kapitali puhul kahelda ei saa, kuna isikul on olemas oskuse omandamist tõendav dokument või tiitel (Laanepere jt, 2018). Meie kultuuriruumis on eeldus, et vastavad teadmised ja oskused on kindlasti omandatud dokumendi saamiseks ning teadmisi ja oskusi kontrollitakse ka teiste isikute poolt (eksamineerijad, komisjon jne), ilma vastavate teadmiste ja oskusteta dokumente ei väljastata.

Omandatud hariduse all tõid respondendid välja omandatud haridust erinevates valdkondades, enim mainiti IT valdkonda. IT-valdkonna puhul tõid tööandjad uuringus välja, et ajateenistuse läbimine võib tulla kasuks, näiteks kui teenistus läbiti sidepataljonis (Tööelu ja..., 2019). Toodi välja ka keskhariidust ja kõrghariidust. Näiteks 2016. aastal teenistust alustanud isikute seas oli 47% keskhariidusega isikuid, ülejäänud moodustasid põhihariidusega, kutsehariidusega, rakenduskõrghariidusega ning kõrghariidusega isikud (Demus, 2017).

Juhilube toodi vastustes välja nii militaarväljale liikudes kui ka tagasi tsiviilväljale minnes. Ajateenistusse minnes tuleb juhiloa olemasolu kasuks kui on soov saada autojuhiks, samuti on ajateenijatel võimalik sõita oma autoga koju linnaloo ajal ning ajateenistuse lõpus. Autojuhiloa tulevad ka kasuks tsiviilväljal erinevate töökohtade saamiseks, näiteks kulleriamet, taksojuht ja müügiesindaja. Töökuulutustes võib juhiloa olemasolu olla kirjeldatud tööle asumise tingimusena või kasuliku faktorina.

Institutsionaliseeritud kultuurilise kapitalina konverteerisid mõned respondendid ajateenistusse relvaload. Ajateenistusest tsiviilväljale konverteeritava institutsionaliseeritud kultuurilise kapitalina toodi välja raietöölise ja saamehe paberid.

5.3. Muud kapitalid

Kui enamjaolt oli välja toodud avatud vastustes kehastunud kultuurilist kapitali, siis arvestatavas mahus toodi välja ka institutsionaliseeritud kultuurilist kapitali. Leidus ka üksikuid vastuseid, kus oli välja toodud nii sotsiaalset kui ka sümboolset kapitali.

Sotsiaalset kapitali tõid välja üksikud respondendid, kes mainisid saadud sõpru ja tuttavaid, kellest nad leidsid, et võib tulevikus kasu olla. Minu bakalaureusetöös tõid kõik uuringus osalejad välja, et on saanud endale head sõbrad, kellega suhtlus on säilinud kogu reservis oleku aja (Kollom, 2018). Laanepere jt (2018) hinnangul on militaarväljal omandatud sotsiaalse kapitali puhul tegemist kergelt konverteeritava kapitaliga. On väga tõenäoline, et käesolevas uuringus ei toodud sõprade ning tuttavate saamist sotsiaalse kapitalina palju välja, kuna avatud küsimuste puhul paluti vastuseid omandatud oskuste ja teadmiste kohta.

Sümboolset kapitali toodi välja läbi tegevväelaste austamise. Sümboolne kapital on militaarväljal väga oluline kapital (Laanepere jt, 2018). Tegevväelane on avaliku teenistuse teenistuja, kelle ametikoht on sõjaväelise auastmega (Karjäär, 2020). Militaarväljal on

auastme puhul tegelikult tegemist institutsionaliseeritud kultuurilise kapitaliga Tegevväelased on ajateenijatest kõrgemal positsioonil. Selle mõistmine, austamine ja väärtustamine muudab institutsionaliseeritud kultuurilise kapitali sümboolseks kapitaliks. Ka minu bakalaureusetöös toodi auastet välja intervjuueeritavate poolt ja seda peeti väga oluliseks privileegiks (Kollom, 2018).

Kapitalide konversiooni puhul on oluline märkida, et kuigi konversioon võib olla mitmete asjade puhul võimalik, siis tasuks olla tsiviilväljal tähelepanelik ja taktitundeline kapitalide kasutamisel. Seda põhjusel, et kuigi kapital on konverteeritud isikupõhisel tasemel ning seda võivad ära tunda inimesed, kes on samuti ajateenistuses osalenud, siis ei pruugita kapitali kasutamist hinnata tsiviilväljal olevate inimeste poolt, kuna see ei ole tavapärane. Kui rääkida kehastunud kultuurilisest kapitalist, siis võib tuua näite ajateenistuses omandatud slängi kohta. Näiteks võib võtta slängisõna “mongol”, militaarväljal kasutatakse seda üsna kergekäeliselt kui keegi on midagi valesti teinud või närvi ajanud (Kollom, 2018). Seda väljendit mainiti minu bakalaureusetöö uuringus, kus toodi välja, et üritatakse ajateenistuse aegset slängi vältida ning kasutada vaid teiste ajateenistuse läbinutega (Kollom, 2018, lk 27), samuti on kasutatud antud väljendit ka ühe respondendi tsitaadis (vt lk 46). Näite kapitali konversioonist, kuid ebasobivast kasutusest, leiame Tartu Ülikooli Ühiskonnateaduste instituudist. Ajateenistuse läbinud noormees kasutas õppejõule ja õppeainele tagasisidet andes väljendeid “mongoliitne” ja “mongol”. Õppejõud mõistis seda kui solvangut ning nõudis Tartu maakohtu kaudu välja õpilase andmed ja esitas rahalise nõude annetusena inimõiguste keskusele (Roosve, 2020). Kui kapitale konverteerida kahe välja vahel ning mõista seda, kuidas konverteeritud kapitali kasutada tsiviilvälja normide järgi, siis on kapitali ülekandumine kasulik ja edukas nii edaspidises töövaldkonnas kui ka isiklikus võtmes (Cooper jt, 2017).

Praeguse arutelu jooksul olen toonud näiteid tööandjate seas läbi viidud uuringust. Ka oma bakalaureusetöö intervjuude käigus rääkisin ma uuringus osalejatega peale ajateenistust tagasi tööle minekust. Kõik intervjuueeritavad pidasid oluliseks märkida ära ajateenistuses käik oma CVs, kuid vaid osad vastanutest leidsid, et seda peaks potentsiaalsele tööandjale mainima kui lisaväärtust. (Kollom, 2018).

KOKKUVÕTE JA SOOVITUSED

Antud magistritöö eesmärgiks oli kirjeldada, millised kapitalid on ajatenijate arvates konverteeritavad militaar- ja tsiviilväljade vahel. Kuna respondentidelt uuriti avatud vastustega küsimustes nende omandatud oskusi ja teadmisi, siis tuli mul analüüsi käigus siduda Bourdieu kapitalide teooria avatud küsimuste vastuste sisuga. Eeldasin, et küsimuste sisu arvestades vastatakse vaid kehastunud kultuurilise kapitali alla käivate omandatud teadmiste ja kogemuste kohta. Analüüsi käigus avastasin vastustest ka teisi kapitale, mida sain esitada. Magistritöös jaotasin omandatud oskused ja teadmised kaheks: praktilised oskused ja teadmised ning sotsiaalsed oskused ja teadmised. Kokkuvõttes vastan uurimisküsimustele ning esitan järeldused.

Esimeseks küsimuseks oli: “Milliste tsiviilelus omandatud oskuste ja teadmiste konverteerimist ajateenistusse peavad ajateenijad oluliseks?”. Respondendid tõid välja väga erinevaid vastuseid. Põhilised vastusekategoriad moodustusid järgmiselt: praktilised oskused ja teadmised: majapidamises vajaminevad oskused ja teadmised, koolis omandatud oskused ja teadmised, haridustase, tehnika / masinate parandus, masinate juhtimise oskus, juhiload, füüsiline vorm, eelnev spordi tegemine, toimetulek looduslikus keskkonnas, riigikaitse õppe läbimine koolis, varasem kogemus militaarväljal ja muud vastused. Muude vastuste alla kuulusid need vastuseteemad, mida mainiti vähem kui 30 korda (näiteks keeleoskus, relva kasutamise oskus ja pingetaluvus). Sotsiaalsete oskuste ja teadmiste all toodi välja: distsipliin, inimestega suhtlemise oskus, meeskonnatöö, varasem juhtimiskogemus, loomuomadused ja muud vastused (näiteks kohusetunne, kodune kasvatus, elementaarne viisakus). Kui enamus välja toodud teemadest liigitus kehastunud kultuurilise kapitali alla, siis juhiload ning haridustase kuuluvad institutsionaliseeritud kultuurilise kapitali alla. Seda seetõttu, et omandatud oskuste ja teadmiste eest on isikutele väljastatud diplom, mis kinnitab seda, et oskused ja teadmised on omandatud.

Teiseks uurimisküsimuseks oli: “Milliste ajateenistuse omandatud oskuste ja teadmiste konverteerimist tsiviilellu peavad ajateenijad oluliseks?”. Respondendid tõid välja järgnevad vastusekategoriad: praktilised oskused ja teadmised - majapidamises vajaminevad oskused, masinate juhtimise oskus, juhiload, meditsiinalased teadmised, toimetulek looduslikus keskkonnas ning muu kategooria. Sotsiaalsete oskuste ja teadmiste puhul toodi välja:

distipliin, juhtimisoskus, meeskonnatöö, inimestega suhtlemise oskus ning muud vastused. Enamus väljatoodust oli kehastunud kultuuriline kapital, kuid juhiloa liigitusid institutionaliseeritud kultuurilise kapitali alla. Välja toodi ka sotsiaalset kapitali uute sõprade ja tuttavate näol ning sümbolset kapitali tegevväelaste austamise kaudu.

Kolmandaks uurimisküsimuseks oli: “Millised on seosed militaarväljale sisenemisel ja väljumisel väärtustatavate teadmiste ja oskuste vahel?”. Militaarväljale sisenemisel ning sealt väljumisel toodi välja mitmeid sarnaseid teadmiseid ja oskusi. Vastanuid oli militaarväljale sisenemisel olevate oskuste ja teadmiste kohta rohkem kui militaarväljalt väljumisel. Samuti toodi militaarväljale sisenemisel välja rohkem erinevaid oskusi ja teadmisi. See võib olla seotud militaarvälja spetsiifikaga, mis teeb kapitalide konversiooni tsiviilväljale keeruliseks (Cooper jt, 2018). Antud uuringu raames on oluline ka asjaolu, et respondendid olid teise küsimustevooru ajal endiselt ajateenistuses, ilma vahepealse võimaluseta kaitseväes omandatud oskusi pikema aja jooksul tsiviilväljal rakendada. Sellest tingituna ei saanud nad veel täpselt teada, millistest ajateenistuse jooksul omandatud kapitalidest neil tsiviilväljal kasu on. Kui militaarväljale sisenedes toodi välja kehastunud kultuurilist kapitali ning institutionaliseeritud kultuurilist kapitali, siis militaarväljalt lahkudes toodi lisaks nendele kapitalidele välja ka sotsiaalne kapital ja sümbolne kapital.

Viimaseks uurimisküsimuseks oli: “Millised on erinevused ajateenijate tüüpide lõikes?”. Analüüsi käigus selgus, et ajateenijate tüüpide lõikes on erinevused minimaalsed (vt ptk 4.1) ning antud uuringu põhjal ei tule olulisi erisusi välja.

Soovitused järgnevateks uuringuteks:

1. Kas kapitalide konverteerimisel militaar- ja tsiviilvälja vahel esineb erinevus ka selle põhjal, kas ajateenistus on läbitud täies pikkuses või on isik vabastatud ajateenistusest ennetähtaegselt?
2. Kui sotsiaalset kapitali konverteeritakse kahe välja vahel, siis kui palju seda reaalset kasutatakse peale pikka aega teisel väljal asumist ning kas tekib ka mustreid ajas?
3. Kui kaua püsib inimestel kehastunud kultuuriline kapital enne kui hääbub?
4. Kui palju aitab inimesi kultuuriline kapital reservteenistuses?

5. Kuidas soodustada kapitalide konversiooni militaar- ja tsiviilvälja vahel?

Kapitalide konversiooni käsitlemisega saab näidata noortele, et ajateenistus ei ole raisatud aeg. Oluline on leida viis noortele selgitamiseks kapitalide ja nende konversiooni seost militaarväljaga.

Kui noored näevad kapitale, mida on võimalik omandada ning kapitalide konverteerimisulatust, siis eksisteerib võimalus, et ajateenistus tundub noortele atraktiivsemana. Kapitalide konversiooni esiletoomisega militaar- ja tsiviilvälja vahel saab näidata noortele, et tegemist ei ole mitte maha visatud ajaga, vaid võimalusega õppida midagi uut.

KASUTATUD KIRJANDUS

Ajateenija ja asendusteenistuja toetuse, reservväelasele õppekogunemisel osalemise aja eest makstava toetuse ning ajateenija ja asendusteenistuja lapse toetuse ulatus ja maksmise kord (04.01.2017). *Riigi Teataja I*. Kasutatud 26.03.2020,

<https://www.riigiteataja.ee/akt/104012017030>

Ajateenijate hoiakute, tervise ja käitumise muutumine ajateenistuse käigus. (2018).

Ajateenijate kompleksuuringu 2016. aasta pilootuuringu tulemuste aruanne. SJKK.

Ajateenistus. (2020). Eesti Kaitseväge kodulehekül. Kasutatud 01.04.2020,

<https://mil.ee/ajateenistus/>

Ajateenistusest. (2020). Kaitseressursside Ameti kodulehekül. Kasutatud 01.04.2020,

<https://www.kra.ee/ajateenistus/ajateenistusest/>

Ajateenistusse asumisest. (2020). Kaitseressursside Ameti kodulehekül. Kasutatud

01.04.2020, https://www.kra.ee/ajateenistus/ajateenistusest/ajateenistusse_asumisest/

Aruanne kaitseväkohustuse täitmisest ja kaitseväeteenistuse korraldamisest 2018.aastal.

Kaitseministeerium. Tallinn. Kasutatud 03.05.2020,

https://www.kra.ee/static/aruanne_kaitsevaekohustuse_taitmisest_riigis_2018.pdf

Benson, R. (1999). Field theory in comparative context: A new paradigm for media studies.

Theory and Society 28, 463-498, <https://doi->

[org.ezproxy.utlib.ut.ee/10.1023/A:1006982529917](https://doi-org.ezproxy.utlib.ut.ee/10.1023/A:1006982529917)

Blaikie, N. (2009). Research Questions and Purposes. *Designing Social Research. The Logic of Anticipation, Second Edition*. (lk 56-78). Polity.

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. Richardson, J. Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. (lk 241-58). Westport, CT: Greenwood.

<http://www.socialcapitalgateway.org/content/paper/bourdieu-p-1986-forms-capital-richardson-j-handbook-theory-and-research-sociology-educ>

Cooper, L., Caddick, N., Godier, L., Cooper, A., Fossey, M., Engward, H. (2017). A model of military to civilian transition: Bourdieu in action. *JMVFH Journal Of Military, Veteran and Family Health* 3(2), 53-60, <https://doi.org/10.3138/jmvfh.4301>

Cooper, L., Caddick, N., Godier, L., Cooper, A., Fossey, M. (2018). Transition From the Military Into Civilian Life: An Exploration of Cultural Competence. *Armed Forces & Society* 44(I), 156-177. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0095327X16675965>

Demus, E. (2017). Erineva haridusega ajateenijad - kas haridus omab tähtsust hoiakutele? Artikkel. Tartu: SJKK aastakonverentsi ettekanne.

Erickson, B.H. (2008). Good Networks and Good Jobs: The Value of Social Capital to Employers and Employees. N. Lin, K. Cook, R.S. Burt (toim), *Social capital: theory and research* (lk 127-158). New Brunswick; London: Aldine Transaction.

Füüsiline treening. (2020). Kaitseressursside Ameti kodulehekülg. Kasutatud 01.05.2020, <https://www.kra.ee/ajateenistus/ajateenistusest/sport-ja-ajateenistus/>

Hurlbert, J.S., Beggs, J.J., Haines, V.A. (2008). Social Networks and Social Capital in Extreme Environments. N. Lin, K. Cook, R.S. Burt (toim), *Social capital: theory and research* (lk 209-232). New Brunswick; London: Aldine Transaction.

Järvala, E. (2018). Isikliku avalduse alusel ajateenistusse astumist kujundavad sotsiaaldemograafilised tegurid ja motiivid. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool

Kaitseliidu seadus. (20.03.2013). *Riigi Teataja I*. Kasutatud 01.05.2020, <https://www.riigiteataja.ee/akt/120032013001>

Kaitseväeteenistuse seadus. (10.07.2012). *Riigi Teataja I*. Kasutatud 09.02.2020, <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072012001>

Kalmus, V., Masso, A., Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, ja T. Vihalemm (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Kasutatud 04.05.2020, <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>

Karjäär. (2020). Eesti Kaitseväge kodulehekülg. Kasutatud 01.05.2020, <https://mil.ee/kaitsevagi/karjaar/>

Kasearu, K., Uulimaa-Margus, U. (2018). Ajateenistusest enne tähtaega reservi arvamise sotsiaalsed tegurid ja dünaamika. *Sõjateadlane*, 6, 223-244.

Kasearu, K., Tooding, L-M. (2019). Eestvedamise, motivatsiooni ja füüsilise heaolu individuaalsed ja rühmatasandi tegurid. *Kompleksuuringu 2017.-2018. aasta ajateenijate küsitluse aruanne*. SJKK.

Kodutütarde kodulehekülg. (2019). Kasutatud 01.05.2020, <https://www.kodutytar.ee/meist/>

Kollom, K-S. (2018). Ajateenistuse jooksul omandatud oskused ja kogemused, nende konversioon tsiviilellu. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool

Käärrik, H. (2013). Klassikaline ja nüüdisaegne sotsioloogiline teooria: valik autoreid. (lk 281-301). Tartu : Tartu Ülikooli Kirjastus.

Laanepere, T., Truusa, T-T. ja Cooper, L. (2018). Military legacy: use it or lose it. *Sõjateadlane*, 6, 22-51.

Laherand, M-L. (2008). Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn.

Laido, Z., Mark, L. (2011). Vaimne tervis kui vaimne heaolu. ERSI. Tallinn. Kasutatud 24.05.2020, https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Tervis/Muud_infot/vaimne_tervis_kui_vaimne_heaolu.pdf

Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., Strömpl, J. (2014). Intervjuu. SOTSIAALSE ANALÜÜSI MEETODITE JA METODOLOOGIA ÕPIBAAS. *Tartu Ülikool*. Kasutatud 06.12.2019, <http://samm.ut.ee/intervjuu>

Lin, N. (2008). Building a Network Theory of Social Capital. N. Lin, K. Cook, R.S. Burt (toim), *Social capital: theory and research* (lk 3-30). New Brunswick; London: Aldine Transaction.

Lin, N., Fu, Y-c., Hsung, R-M. (2008). The Position Generator: Measurement Techniques for Investigations of Social Capital. N. Lin, K. Cook, R.S. Burt (toim), *Social capital: theory and research* (lk 57-81). New Brunswick; London: Aldine Transaction.

Marchetti, D. (2005). Subfields of Specialized Journalism. R. Benson, E. Neveu (toim), *Bourdieu and the journalistic field* (lk 68). Polity.

Masso, A., Kirss, L., Kriger, T. (2012). Haridus ja noored. *Integratsiooni monitooring 2011*, 51-84.

Meditsiiniteenistus. (2020). Eesti Kaitseväge kodulehekül. Kasutatud 01.05.2020, <https://mil.ee/uksused/meditsiiniteenistus/#t-valjaope>

Moore, R. (2008). Capital. M. Grenfell (toim), *Pierre Bourdieu: key concepts* (lk 101-117). Durham: Acumen.

Müürsoo, A. (2017). Kes läheb vabatahtlikult ajateenistusse: sotsiaaldemograafilised tegurid ja ootused-lootused ajateenistusele. Artikkel. Tartu: SJKK aastakonverentsi ettekanne.

Naised ja ajateenistus. (2019). Kaitseressursside Ameti kodulehekül. Kasutatud 01.04.2020, <https://www.kra.ee/ajateenistus/naised-ja-ajateenistus/>

Noorte Kotkaste kodulehekül. (2020). Kasutatud 01.05.2020, https://www.nooredkotkad.ee/et/noored_kotkad

Oja, L., Piksööt, J. (2018). Tervise tõttu ajateenistusest enne tähtaega väljalangemine ja sellega seotud tegurid. *Sõjateadlane*, 6, 245-270.

Probleemsed suhted ajateenistuses. (2019). *Kompleksuuringu 2018-2019 ajateenijate küsitluse aruanne*. SJKK.

Põhikooli riiklik õppekava. (14.01.2011). *Riigi teataja I*. Kasutatud 01.05.2020, <https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011001>

Päevakord ja söök. (2016). Kaitseressursside Ameti kodulehekül. Kasutatud 01.05.2020, <https://www.kra.ee/ajateenistus/ajateenistusest/paevakord-ja-sook/>

Riigikaitstes osalemisest. (2017). Kaitseressursside Ameti kodulehekül. Kasutatud 01.04.2020, <https://www.kra.ee/kodanik-ja-riigikaitse/riigikaitstes-osalemisest/>

Riigikaitseõpetus. (2020). Kaitseministeeriumi kodulehekülj. Kasutatud 01.05.2020, <https://www.kaitseministeerium.ee/et/eesmargid-tegevused/laiapindne-riigikaitse/riigikaitseopetus>

Roosve, G-L. (2020). TÜ õppejõud nõuab vilistlaselt negatiivse sõnakasutuse eest 2000 eurot. ERR. Kasutatud 03.05.2020, <https://www.err.ee/1077646/tu-oppejoud-nouab-vilistlaselt-negatiivse-sonakasutuse-eest-2000-eurot>

Sinu käed päästavad elu! (2014). Sihtasutus Tartu Kiirabi kodulehekülj. Kasutatud 03.05.2020, <https://tartu.kiirabi.ee/ctrl/ee/Uudis/vaata/501759d8d01bbaab82a1/83>

Thomson, P. (2008). Field. M. Grenfell (toim), *Pierre Bourdieu: key concepts* (lk 67-81). Durham: Acumen.

Truusa, T-T. ja Talves, K. (2018). What if they forget who I am? Fears of Estonian conscripts in connection with the service. *Sõjateadlane*, vol. 6, 170-195.

Tööelu ja kaitseväekohustuse täitmise ühitamine. (2019). *Uringu "Ajateenijate kuvand tööandjatele - tööandjate hoiakud ja suhtumine ajateenistuse läbinud ja mitteläbinud töötajatesse" raport*. SJKK. Tartu Ülikool

Wellman, B., Frank, K. (2008). Network Capital in a Multilevel World: Getting Support from Personal Communities. N. Lin, K. Cook, R.S. Burt (toim), *Social capital: theory and research* (lk 233-274). New Brunswick; London: Aldine Transaction.

[ÕS] Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS. (2018). Kasutatud 03.05.2020, <http://eki.ee/dict/qs/index.cgi?Q=distsipliin>

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Karola-Sandra Kollom

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose “KAPITALIDE KONVERSIION TSIVIIL- JA MILITAARVÄLJADE VAHEL AJATEENIJATE KÄSITLUSES, AJATEENIJATE KOMPLEKSUURINGU NÄITEL”, mille juhendaja on Tiia-Triin Truusa, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Karola-Sandra Kollom

25.05.2020